

**F. Köçərli adına Respublika
Uşaq Kitabxanası**

Dünya uşaq ədəbiyyatı inciləri

Dünya uşaq ədəbiyyatı nümunələrini oxucular arasında t  bliyi məqsədilə mərkəzi kitabxanaların uşaq şöbələri, MKS-nin şəhər, qəsəbə, kənd kitabxana filialları   c  n hazırlanmış metodik vəsait

Bakı – 2024

Tərtibçi:

Nərgiz Məcidova

**İxtisas redaktoru və
buraxılışa məsul:**

**Şəhla Qəmbərova
Əməkdar mədəniyyət işçisi**

Redaktor:

Ruhiyyə Məmmədli

Dünya uşaq ədəbiyyatı inciləri - Xarici ədəbiyyat nümunələrinin oxucular arasında təbliğ edilməsi məqsədilə mərkəzi kitabxanaların uşaq şöbələri, MKS-nin şəhər, qəsəbə, kənd kitabxana filialları üçün hazırlanmış metodik vəsait /Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi, F.Köçərli ad. Respublika Uşaq Kitabxanası; tərt.ed Nərgiz.M; ixt.red. və burax. məsul Ş. Qəmbərova; - Bakı: F. Köçərli ad. Respublika Uşaq Kitabxanası, 2024. – 37s.

©F. Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası, 2024

Giriş

Dünya uşaq ədəbiyyatı özündə güclü ideya-estetik və mənəvi yük daşıyır. Dünya uşaq ədəbiyyatının ən yaxşı nümunələrin – milli mədəniyyətimizin hüdudlarından çıxaraq ümumbəşəri maraqları və yüksək humanistik fikirləri ifadə edir, İnsanları birləşdirən ideyaların yayılmasına rəvac verirlər. Dünya uşaq ədəbiyyatı bir qayda olaraq yalnız maraqlı süjetləri ilə deyil, həm də yüksək mənəvi keyfiyyətlər daşımaları ilə səciylənirlər. Uşaq ədəbiyyatı uşaqlar üçün yaradılmış hekayələr, kitablar, jurnallar və şeirlər daxil olmuş iki fərqli şəkildə janr və ya oxucusunun nəzərdə tutulan yaş kateqoryası ilə təsnif edilən ədəbiyyatın formasıdır. Bu, hərşeydən əvvəl dünya ədəbiyyatı klassiklərinin əsərləridir. Dünyanın müxtəlif guşələrində uşaqlar M. Servantesin "Lamançlı Don Kixot"unu, C. Sviftin "Quliverin səyahətini"ni, J. Vernin və F. Kuperin romanları, povest və poemalarını sevə-sevə oxuyurlar. Bilavasitə uşaqlar üçün yazılmış əsərlərə gəldikdə isə o, mənəvi mədəniyyətin ayrılmaz hissəsi kimi ilk növbədə söz sənəti olub bədii ədəbiyyata və şifahi xalq ədəbiyyatına xas olan keyfiyyətləri özündə birləşdirir. Digər tərəfdən isə o, gənc nəsle ünvanlandığından oxucuların yaş xüsusiyyətlərini və pedaqogikanın müəyyən müddəalarını nəzərə almalı olur. Dünya uşaq ədəbiyyatı oxucunu elm və həyatın müxtəlif cəhətləri barədə biliklərlə zənginləşdirir: Ata-babaların tarixi və məişəti, ölkənin coğrafiyası və s. haqqında biliklər verir. Bununla da, uşaqlar özlərini keçmiş nəsillərin varisləri və onların işlərinin davamçıları kimi dərk etməyə başlayır. Dünya uşaq ədəbiyyatı uşaqların qəlbində nəcib hisslər oyadan, mənzum və mənsur "əsərlərlə" işıqlandıran, onların gələcəyi haqqında gözəl və ümüdlü arzularına qanad verən bir ədəbiyyat sahəsidir. Dünya uşaq ədəbiyyatı uşaqları zəngin ədəbiyyat sahəsidir. Dünya uşaq ədəbiyyatı uşaqları zəngin mənəvi zövqə malik bir insan kimi tərbiyə edir, öz xalqının mübarizələrlə zəngin tarixi keçmişinə dərinlən bələd olmasını təmin edir. Dünya uşaq ədəbiyyatı dünyanın yaratmış olduğu bütün maddi və mənəvi sərvətləri yeni nəsle öyrətməli, onları bu sərvətin əsl varisi kimi tərbiyə etməlidir. Dünya uşaq ədəbiyyatı – ədəbiyyatın tərkib hissəsi olub, məqsəd və vəzifələrinə görə 7–14 yaşına qədər müxtəlif oxucu qruplarının təlim və təhsilinə, tərbiyyəsinə yönəldilən bədii əsərlərə deyilir. Dünya uşaq ədəbiyyatı uşaqların yaş səviyyəsinə uyğun üslubda yazılır. Onların yaş səviyyələri 7–14 -ə qədərdir. Uşaqlar üçün əsər yazan hər bir yazıçı bu yaş səviyyəsini nəzərdən qaçırmamalıdır. Burada uşağın ictimai mühiti, inkişafı, zövqü, nitqi, bilik dairəsi də nəzərə alınmalıdır. Bununla belə, heç bir vaxt unutmamalıyıq ki, uşaqlar yaş etibarilə daim dəyişilir, onlar dövrdən- dövrə, nəsildən- nəsle dəyişilirlər. Kiçikyaşlı məktəblilərin (7–14 yaş) oxuduğu bədii əsərlərin dili aydın və rəvan olmalıdır. Yığcam süjetli nəsr əsərlərinin dilində də lirizmə üstünlük verilməlidir. Çünki yorucu əsərlər uşağı mətləbdən uzaqlaşdırar, məzmun yaddan çıxar. Dünya uşaq ədəbiyyatı Şərq ədəbiyyatından qədim hind abidəsi "Kəlilə və Dimnə", ərəb xalqlarının əfsanələri ilə

zəngin olan "Min bir gecə", bir çox şərq xalqlarının uşaq ədəbiyyatı nümunələri toplanmış "Oxuyan piyalə" kitabı, ümumiyyətlə, Şərq aləmi, Şərq psixologiyası, Şərq mədəniyyəti haqqında geniş və zəngin bilik əldə etməyə imkan verir. Həmçinin Qərb ədəbiyyatının ən nadir nümunələri- Qrimm qardaşlarının nağılları, andersenin nağıl və hekayələri, C. Sviftin "Qulliverin səyahəti", M. Tvenin, J. Vernin, M. Ridin, C. Dikkensin, C. Rodari və digər görkəmli sənətkar və yazıçıların əsərlərinin oxu imkanlarını xeyli artırmışdır. Dünya uşaq ədəbiyyatı ilə tanışlıq bütün dünya uşaqlarının milliyətindən asılı olmayaraq mənəvi yaxınlaşmasına xidmət edir.

O dövrün uşaq ədəbiyyatı Puritan ənənələri kimi dini mənbələr və ya Çarlz Darvin və Con Lokkun təsiri ilə daha çox fəlsəfi və elmi nöqteyi-nəzərdən formalaşdı. Lakin on doqquzuncu əsrin sonu və iyirminci əsrin əvvəlləri uşaq ədəbiyyatı tarixində "Uşaq ədəbiyyatının qızıl dövrü" kimi tanınmışdır ona görə ki, o zamanlar çoxlu klassik uşaq kitabları artıq nəşr olunmuşdur. Bu dövrdə insanlar uşaqların tərbiyəsində xüsusi yer tutan kitabları oxuyub uşaqların zəngin mənəvi zövqə malik bir insan kimi tərbiyə edilməsinə, öz xalqının zəngin tarixi keçmişinə dərinləndirən bələd olmasına imkan yaratmışlar.

2009-cı ilin uşaq ili elan olunmasından sonra ölkəmizdə uşaq ədəbiyyatının problemləri daha çox gündəmə gətirildi. İstər dövlət, istərsə də özəl nəşriyyatlar bu sahədə xeyli kitab-jurnal nəşr etməyə başladılar. "Təhsil", "Aspoliqraf", "Çaşoğlu", "Tutu" və b. nəşriyyatlar xarici və ölkə uşaq ədəbiyyatına dair maraqlı elmi və bədii vəsaitlər çap etməyə başladılar. Eləcə də kitabxanalarda uşaq kitabları bölmələri, guşələri yaradıldı. Eyni zamanda vaxtaşırı uşaqlar üçün kitab sərgiləri keçirilməyə başladı. Uşaq ədəbiyyatının ali məktəb səviyyəsində tədrisi ilə bağlı da çox mühüm işlər görülməyə başladı. Bu sahənin inkişafı ilə əlaqədar ADPU-da uşaq ədəbiyyatı ilə bağlı iki kitab nəşr olunub. Bu kitablardan biri "Uşaq ədəbiyyatı", digəri isə "Azərbaycan uşaq ədəbiyyatının mərhələli inkişafı" adlanır. "Uşaq ədəbiyyatı" dərslisi Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin müvafiq sərəncamı ilə təsdiq olunmuşdur. Kitabın müəllifləri tanınmış uşaq şairi, filologiya elmləri doktoru, professor Zahid Xəlil və filologiya elmləri namizədi Füzuli Əsgərlidir. Kitabda uşaq ədəbiyyatı ilə bağlı ədəbiyyatşünaslıq məsələləri, uşaq ədəbiyyatı anlayışı, tədris spesifikasiyası və yaş xüsusiyyətləri, həmçinin görkəmli uşaq yazarları haqqında portret-çerklər verilmişdir. Dərsliyə ilk dəfə olaraq dünya uşaq yazarlarının həyat və yaradıcılığı haqqında geniş məlumatlar daxil edilmişdir. Kitab təkcə uşaq ədəbiyyatı tarixini yox, həm də uşaq ədəbiyyatı nəzəriyyəsini özündə birləşdirir. Belə ki, uşaq ədəbiyyatının folklorla bağlı janrları olan tapmacalar, öcəşmələr, laylalar, düzgülər və s. haqqında da danışılır. Azərbaycan uşaq ədəbiyyatı N.Gəncəvi yaradıcılığından başlayaraq XXI əsrə qədər sistemli şəkildə tədqiq olunmuşdu.

Emin Mahmudov və Namiq Abdullayevin uşaqlar üçün yazdığı elmi-fantastika janrı haqqında da kitabda geniş məlumat verilib. Dünya uşaq ədəbiyyatından isə Danimarka,

Rusiya, İngiltərə, Türkiyə, Fransa, Amerika, Almaniya, İtaliya yazarları və onların əsərləri haqqında elmi məqalələr də kitaba daxil edilib.

“Azərbaycan uşaq ədəbiyyatının mərhələli inkişafı” dərslisi isə Füzuli Əsgərliyə məxsusdur. Kitab milli uşaq ədəbiyyatımızın təşəkkülündən, Azərbaycanda sovet dövründə yaranmış uşaq ədəbiyyatının təzadlı inkişaf yolundan (1920-1950-ci illər), müasir ədəbi prosesdə uşaq ədəbiyyatının problematika və ideya istiqamətləri (1960-1980-ci illər), müstəqillik illərində milli uşaq ədəbiyyatında bədii forma axtarışları və Azərbaycan uşaq ədəbiyyatının inkişafında ədəbi əlaqələrin və bədii tərcümələrin rolundan bəhs edir. Hər iki dərslük olduqca nəfis tərtibatla çap olunub.

Uşaq Kitabı Gününün məhz bu tarixə təsadüf etməsinin maraqlı bir tarixçəsi vardır. Məşhur nağılçı Hans Xristian Andersen 1805-ci il aprelin 2-də anadan olub. Beynəlxalq Uşaq Kitabı Gününün bu tarixdə qeyd olunmasını alman yazıçısı Yella Lepman təklif edib. Beləliklə, 1967-ci ildə Beynəlxalq Uşaq Kitablari Şurası tərəfindən Danimarka yazıçısı, uşaqların sevimlisi Hans Xristian Andersenin dünyaya gəldiyi gün aprelin 2-si Beynəlxalq Uşaq Kitabı Günü kimi təsis olunub.

Y.Lepman 1953-cü ildə uşaq ədəbiyyatı üzrə “Balaca Nobel mükafatı” – H.X.Andersen mükafatının təsis edilməsini də təklif edib. Həmin ildən bu mükafat dünya uşaq ədəbiyyatının ən maraqlı incilərinin müəlliflərinə, dünyanın 20 ölkəsindən 23 yazıçı və uşaq kitablari üçün rəsm çəkən 17 illüstrasiyaçı-rəssama təqdim olunub.

İlk dəfə “Balaca Nobel mükafatı” 1956-cı ildə ingilis nağılçısı E.Fardkona, 1958-ci ildə isə İsveç yazıçısı A.Lindqrene verilib. Sonra E.Keçtner, C.Kryuss, italyalı C.Rodari də bu mükafata layiq görülüb. Başqa bir mükafat isə son illər nəşr olunan uşaq kitablariinin illüstrasiyası və onların dünyanın müxtəlif dillərdə tərcüməsinə görə təqdim edilən Fəxri Diplomdur.

Ümumiyyətlə, uşaq kitablariinin tarixi 1477-ci ildən, antik yunan müəllifi Ezopun mahnılarının yazılı kitab şəklində çap edilməsi ilə başlayır. 1658-ci ildə çex maarifçisi və pedaqoqu Y.A.Komenski uşaqlar üçün dünyanı anlatmaq məqsədilə rəsmlərin yer aldığı kitab nəşr etdirib. D.Defo və C.Sviftin – böyüklər üçün yazılmış – “Robinzon Kruzo” və “Qulliverin səyahəti” romanları ideal formada uşaqların oxu dairəsinə adaptasiya olunub.

1846-cı ildən başlayaraq H.X.Andersenin qələmə aldığı və 100-dən çox dilə tərcümə edilən nağıllarını (“Çirkin ördək balası”, “Düyməcik”, “Noxud üstündə yatan şahzadə qız”, “Qar kraliçası”, “Qalay əsgərcik”, “Kralın təzə libası” və s.) uşaqlar bu gün də çox sevirilər. Son illər Azərbaycanda “Dünya uşaq ədəbiyyatı kitabxanasının 50 cildliyi”, “Macəra və fantastika kitabxanasının 25 cildliyi” və “Kiçik yaşlı uşaqlar üçün” seriyasından çoxlu kitablari çap edilib.

Azərbaycanda uşaq kitabxanaları üzrə elmi metodik mərkəz sayılan F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası 2012-ci ildən Beynəlxalq Uşaq Kitabı Şurasının üzvüdür. Hazırda Beynəlxalq Uşaq Kitabı Günü Azərbaycanda da özünəməxsus şəkildə

qeyd olunur. F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası hər il Milli Uşaq Kitabı Sərgisi təşkil etməklə, Azərbaycanda çap olunan uşaq ədəbiyyatı nümunələri ilə oxucuları tanış edir, kitabın və kitabxananın imicinin yüksəlməsinə zəmin yaradır. Bu tarix cəmiyyətin diqqətini uşaq ədəbiyyatına, onun problemlərinə cəlb etmək üçün təsis olunub.

“ Dünyayı çocuklara verəlim,
bir günlük də olsa öyrənsin dünya arkadaşlığı,
Çocuklar dünyanı alacaq əlimizdən,
ölümsüz ağaclar dikəcəklər. ”

Nazim Hikmət

Nazim Hikmətin bu şeiri saflıq, təmizlik, mərhəmət simvolu olan uşaqlar haqqındadır. Dünya uşaq ədəbiyyatı ilə tanışlıq bütün dünya uşaqlarının milliyətindən asılı olmayaraq mənəvi yaxınlaşmasına xidmət edən bir vasitədir. Bu ədəbiyyatın nümayəndələrindən olan C.Dikkensin, C.Rodari və digər görkəmli sənətkar və yazıçıların maraqlı əsərləri uşaqların oxu imkanlarını, onların mütaliyəyə həvəsini birazda artırır, elmə biliyə həvəsini gücləndirir. Dünya xalqları ədəbiyyatı ədəbiyyatın tərkib hissəsi olub, məqsəd və vəzifələrinə görə 7-14 yaşına qədər kiçikyaşlı uşaqlardan başlayıb müxtəlif oxucu qruplarına qədər olan uşaqların təlim və təhsilinə, tərbiyəsinə yönəldilən bədii əsərlər hesab edilir. Uşaqların yaş səviyyəsinə uyğun üslubda yazılan uşaq ədəbiyyatı nümunələrini yaradan hər bir yazıçı yaradıcılığında bu yaş səviyyəsi ilə yanaşı uşağın ictimai mühiti, inkişafı, zövqü, nitqi, bilik dairəsini nəzərə alır. Bununla belə, heç bir vaxt unutmamalıyıq ki, uşaqlar yaş etibarilə daim dövrdən - dövrə, nəsilə - nəsillərə dəyişirlər. Hər dövrdə yazılan kiçikyaşlı məktəblilərin oxuduğu bədii əsərlərin dili aydın və rəvan olmalı, sujet xətti yığcam, dilində lirizm üstünlük verilməlidir. Çünki yorucu əsərlər uşağı mətləbdən uzaqlaşdırıb, məzmunu yaddan çıxarır. Azərbaycan uşaq ədəbiyyatı ilə Dünya uşaq ədəbiyyatı Şərqi ədəbiyyatından qədim hind abidəsi olan “Kəlilə və Dimnə”, ərəb xalqlarının əfsanələri ilə zəngin olan “Min bir gecə”, bir çox şərqi xalqlarının uşaq ədəbiyyatı nümunələri toplanmış “Oxuyan piyalə” kitabı, oxucularına Şərqi aləmi, Şərqi psixologiyası, Şərqi mədəniyyəti haqqında geniş və zəngin bilik əldə etməyə imkan verir. Həmçinin Qərbi ədəbiyyatının ən nadir nümunələri - Qrimm qardaşlarının nağılları, Andersenin nağıl və hekayələri, C. Sviftin “Qulliverin səyahəti”, M.Tvenin, J.Vernin, M.Ridin, C.Dikkensin, C.Rodari və digər görkəmli sənətkar və yazıçıların əsərlərinin oxunması isə Qərbi aləmi ilə tanışlığa imkan yaradır. Dünya uşaq ədəbiyyatı ilə kiçikyaşlıların tanışlığı bütün dünya uşaqlarının milliyətindən asılı olmayaraq onların mənəvi yaxınlaşmasına xidmət edir.

Dünya ədəbiyyatı nümayəndələri cəmiyyətin tərbiyəsində və insan baxışlarının formalaşmasında uşaq ədəbiyyatının rolunu nəzərə alaraq, estetik gözəlliyə, dolğun

məzmunu və bədii təsir gücünə malik uşaq əsərlərinin yaranmasına xüsusi fikir vermiş, bu yolda öz xidmətlərini əsirgəməmişlər. Çünki uşaq Allahın bəşər övladına bəxş etdiyi nemətlər içərisində ən önəmlisi və əvəzsiz əmanətidir. Bu əmanətə riayət isə onun doğulduğu gündən fitri və sonradan qazandığı sosial çevrəsini və yaşadığı hər bir günün şərtlərini nəzərə alaraq yetişdirməkdir. Burada əsas möcüzəli dünyanın - uşaq aləminin sirrini-sehrini, min bir rəngini özündə yüksək sənətkarlıqla əks etdirməklə yaratmaqdır. Bu ədəbiyyatın öyrənilməsi tarixi qədim olmasa da, onun rəngarəng poetik nümunələri bəşər insanının sözə “ehya” verdiyi çağa təsadüf edir. Heç bir böyük sənətkar əlinə qələm alıb əsərini böyüklər, yaxud uşaqlar üçün yazacağını öncədən düşünməmişdir. Dünya ədəbiyyatı xəzinəsinə əvəzsiz incilər bəxş edən Nizami Gəncəvi, Sədi Şirazi, Şarl Perro, Jül Vern, Mark Tven, Fransua Rable, Antuan de Sent Ekzüperi, Conatan Svift, Aleksandr Puşkin, Nikolay Nekrasov, Daniel Defo və b. sözün, bədii ədəbiyyatın mahiyyəti, gücü ilə yanaşı, insanın uşaq yaşlarından mənəvi-əxlaqi dəyərlərə yiyələndiyini gözəl bilmiş və bütün dövrlər üçün müasir olan əsərlər yaratmışlar. Zaman keçdikcə bu əsərlər bütün xalqlar tərəfindən sevilmiş, əbədilik qazanmışdır.

Dünya uşaq ədəbiyyatı özündə güclü ideya-estetik və mənəvi yük daşıyan bir sahə olub milli mədəniyyəti, ümumbəşəri maraqları və yüksək humanistik fikirləri ifadə edib insanları birləşdirən ideyaların yayılmasına rəvac verir. Dünya uşaq ədəbiyyatı yalnız maraqlı süjetləri ilə deyil, həm də yüksək mənəvi keyfiyyətlər daşması ilə səciyələnilir. Bu, hər şeydən əvvəl dünya ədəbiyyatı klassiklərinin əsərləri hesab edilir. Dünyanın müxtəlif guşələrində uşaqlar M. Servantesin “Lamançlı Don Kixot”unu, C. Sviftin “Quliverin səyahətini”ni, J. Vernin və F. Kuperin romanları, povest və poemalarını sevə-sevə oxuyurlar. Bilavasitə uşaqlar üçün yazılmış əsərlərə gəldikdə isə o, mənəvi mədəniyyətin ayrılmaz hissəsi kimi ilk növbədə söz sənəti olub bədii ədəbiyyata və şifahi xalq ədəbiyyatına xas olan keyfiyyətləri özündə birləşdirir. Digər tərəfdən isə o, gənc nəslə ünvanlandığından oxucuların yaş xüsusiyyətlərini nəzərə almalı olur. Bu ədəbiyyat oxucunu elm və həyatın müxtəlif cəhətləri barədə biliklərlə zənginləşdirir. Onlara ata-babaların tarixi və məişəti, ölkənin coğrafiyası və s. haqqında biliklər verir. Bununla da, uşaqlar özlərini keçmiş nəsillərin varisləri və onların işlərinin davamçıları kimi dərk etməyə başlayırlar. Dünya uşaq ədəbiyyatı uşaqların qəlbində nəcib hisslər oyadan, mənzum və mənsur “əsərlərlə” işıqlandıran, onların gələcəyi haqqında gözəl və ümüdü arzulalarına qanad verən bir ədəbiyyat sahəsidir deyə bilərik. Dünya uşaq ədəbiyyatı uşaqlar üçün zəngin ədəbiyyat sahəsidir ona görə ki, uşaqları zəngin mənəvi zövqə malik bir insan kimi tərbiyə edir, onları öz xalqının mübarizələrlə zəngin tarixi keçmişinə dərinlən bələd olmasını təmin edir. Bizlər isə dünya xalqlarının nümayəndələrinin yaratmış olduğu dünya uşaq ədəbiyyatı nümunələrini yeni nəslə öyrətməli, onları bu sərvətin əsl varisi kimi tərbiyə etməliyik. Bunun üçün uşaq

kitabxanası olaraq kitabxanalarda uşaqlara bu ədəbiyyatların təbliğinin müxtəlif formalarını həyata keçirə bilərik. Bu tədbirlərdən Dünya Uşaq ədəbiyyatı nümayəndələrinin kitablarının sərgisi, müəlliflər haqqında sərgilər, əsərlərin təhlili, biblioqrafik icmaller, oxu saati, nağıl saati, hekayə ətrafında kiçikyaşlılarla viktorinalar, sual-cavablar təşkil edə bilərik. Həmçinin dünya ədəbiyyatı incilərindən uşaqlar üçün seçilmiş nümunələr əsasında səhnəciklər hazırlaya bilərik.

Janrın ən güclü nümayəndələri :

Dünya uşaq ədəbiyyatının ən güclü təmsilçisi sözsüz ki, danimarkalı yazıçı Hans Xristian Andersendir. Ölümünə qədər uşaq saflığını qorumağı bacaran Hans demək olar ki, uşaqlardan başqa heç kimlə dostluq etmirdi. Onun haqqında adətən belə deyilir: Bir gün Kopenhagen küçələrində gəzişərkən Andersen balaca oğlanla rastlaşır. Uşaq onun gözünün içinə baxıb onun nə qədər tənha olduğunu başa düşür. Nağılbazın könlünü almaq üçün əlindəki qalay əsgəri ona tərəf uzadır. Əvəzində Andersen də ona yeni “Köhnə ev” adlı nağıl əhvalatını danışır. Onun nağıllarında öyüd-nəsihət, ibrət dərsi vermək kimi hallar

yoxdu. Bu əsərlərdə yalnız gözəlliyi görmək istəyən insanların arzuları var. Çünki həyat özü gözəl bir nağıldır!”

Bu nüanslara görə bu gün də ənənəvi olaraq ən yaxşı uşaq əsərlərinə məhz onun adını daşıyan mükafat verilir. Mükafatın qaliblərindən biri də Skelling” bestsellerinin müəllifi - britaniyalı yazıçı Devid Almond olmuşdur. Bu yazıçını “uşaqlar üçün sehrli realizmin yaradıcısı” da adlandırırlar. Ona görə ki, Almondun əsərləri uşaqları kitab oxumağa həvəsləndirir. Ona dünya şöhrəti qazandıran “Skelling” əsəri qarajda mələk tapan oğlan haqqındadır. O, “Skellig”i yazmamışdan əvvəl özü haqqında belə deyirdi: “Uşaq kitabı dünyası haqqında çox az şey bilirdim. Tez və məmnuniyyətlə uşaq dünyasına baş vurub öyrəndim. Burada həqiqətən kitabların və incəsənətin dünyada dəyişiklik yarada biləcəyinə inanan və bunun baş verməsinə kömək edən insanlar var idi. Uşaq müəlliflərinin, rəssamların, nəşirlərin, müəllimlərin, kitabxanaçıların, kitab satıcılarının qeyri-adi işləri ilə tanış oldum. Mən yaradıcılıq və eksperiment dünyasında bədii azadlığı kəşf etdim, burada kitablar bütün şəkillərdən ibarət ola bilər, kitablar yanıb-sönür, kiçik rəngli kitablar insan problemlərinin ən dərinlərini araşdırma bilər. Və mən gənc oxucuları kəşf etdim, həm bədənlə, həm ruhla, həm də ağılla oxuyan, hekayənin bütün formalarını qəbul edən və sevən oxucular”. Onun uşaqlar üçün yazdığı birinci kitabı “Skellig” 1998 - ci ildə və həmin kitabın məntiqi davamı “Mənim adım Minadır” isə 2010-cu ildə nəşr olunmuşdur. Hər iki kitabın ilk səhifələri sadə bədii təsvirlə verilmişdir. “Skellig” kitabının açılış cümlələri belədi: “Bir bazar günü

gün-günorta çağı mən onu qarajın içində gördüm. Falkoner Rouda köçdüyümüz günün səhəri idi. Qışın sayılı son günləri qalmışdı. Anam hey deyirdi ki, nə yaxşı baharı qarşılamağa gəlmişik. Orada demək olar ki, bizdən savayı daha heç kəs yox idi. Bircə mən idim. Qalanlar isə evin içində çağanı müalicə edən Ölüm adlı həkimin dövrəsinə toplaşmışdı” . Bir qayda olaraq Deyvid Almondun əsəri magik realizmi özündə ehtiva edir. Və yazıçı onu “Skelliq”in təhkiyəçisi – yetkinlik çağına çatan Mayklı və onun dostu Minanın həyatının keçid dövrünün ifadəli təsvirinə yönəldir. Flores (Angel Flores, 1900-1994; ingilisdilli və ispanidilli ədəbiyyat dünyalarının tanınmış ədəbi tənqidçisi, mütərcmi, müəllimi, alimi və nəşiri kimi tanınmışdır. Ədəbiyyat arealında “magik realizm” terminini ədəbiyyata ilk dəfə gətirən də o olmuşdur .

Astrid Lindqren

Uşaq ədəbiyyatı sahəsində təsis edilən mükafat tək Andersenin adı ilə bağlı olmayıb. Müəlliflər uşaq ədəbiyyatının ən yaxşı nümayəndəsi hesab edilən Astrid Lindqrenin adını daşıyan mükafata da layiq edirlər. Mükafatın adı Dünya uşaq ədəbiyyatına Karlson kimi məşhur personaj bəxş edən yazıçı Astrid Lindqrenin adı ilə bağlıdır. Mükafatın

məbləği 700 min avro təşkil edir. Rəssam və illuziyaçı olan Dünya uşaq ədəbiyyatına Karlson kimi məşhur personaj hədiyyə edən Lindqren yalnız karandaşla çəkir və yazdı. Bu əsər Astrid Lindqren tərəfindən yaradılmış ədəbi personajdır. Karlson Stokholmda Vasastan ərazisində Astrid Lindqrenin vaxtilə özünün yaşadığı çoxmənzilli evin damındaki kiçik evcikdə yaşayan bir nağıl qəhrəmanıdır. Onun ən

yaxşı dostu Svantessonlar ailəsinin kiçik uşaqları olan 7 yaşlı və “ Balaca ” ləqəbli Svantedir. 1955-ci ildə “ Balaca və damda yaşayan Karlson ”, 1962-ci ildə “ Damda yaşayan Karlson yenə uçub gəldi ”, 1968-ci ildə “ Damda yaşayan Karlson yenə nadinclik edir ” adlı müxtəlif illərdə qələmə alınmış trilogiyani eston əsilli isveç qadın rəssamı İlon Vikland illüstrasiya etmişdir. Məhz onun illüstrasiyaları dünyada yetərincə məşhurlaşmışdır. Karlson balaca, özünəgüvənən kök birisi kimi təsvir olunur. Karlson uçmağı bacarır: O, yalnız qarnındaki düyməni basmaqla onun belindəki hiyləgər motor işləməyə başlayır. Propeller tam

fırlanmayana qədər Karlson hərəkətsiz dayanır, lakin artıq işə düşdüyünü bilən kimi Karlson yuxarı qalxaraq uçmağa başlayır. Uçanda özünü hansısa direktor kimi özündən razı şəkildə aparır. Stokholmda uşaq mədəni əyləncə mərkəzi Yunibakkəndə damda

yaşayan Karlson Rusiyada işə rəssam və multiplikator Anatoli Savçenkonun əsərə çəkdiyi illüstrasiyaları geniş yayılmışdır. Kitabxana məşhur əsərə çəkilmiş cizgi filmi əsasında kiçikyaşlı uşaqlara Cizgi filminin nümayişini təşkil edə bilərik.

<https://drive.google.com/file/d/1v3Tq4DAwQKJjE7HujzfDczQewqvyz6-X/view>

https://drive.google.com/file/d/14eyN_P9MP4bDuQvftMNeHOIKc1ajc_IK/view

https://drive.google.com/file/d/18sHzYqUWKm52ZJYOpoef_G_PK-HLs0ey/view

“Dünya uşaq ədəbiyyatından seçmələr”

Dünya ədəbiyyatının bir çox nümayəndələri öz yaradıcılıqlarında nağıl janrına da geniş yer vermiş, qiymətli əsərlər qələmə almışlar. Bu nümunələrlə oxucuları mütaliyəyə cəlb etmək üçün *“Dünya uşaq ədəbiyyatından seçmələr”* – başlıqlı kitabxanada oxu saati təşkil edə bilərik . Oxu saatında Lindqren Astrid – Uzuncorab Peppi, Lüs Kerollun *“Alisa möcüzələr diyarında”*, Redyard Kiplinqin *“Mauqli”* və Joze Qomes Ferreyranın *“Cəsur Joanın qəribə macərələri”* əsərlərini oxuculara təqdim edə bilərik.

Təqdim olunan cildə tanınmış ingilis yazıçısı Lüs Kerollun bütün dünyada məşhur *“Alisa möcüzələr ölkəsində”* adlı sehrlı nağıl-povesti, Avropa ədəbiyyatının ən görkəmli nümayəndələrindən, Nobel mükafatı laureatı Redyard Kiplinqin zahiri macəraçılıq xüsusiyyətlərinə və dərin ideya-bədii məzmununa görə çox sevilən *“Mauqli”* əsəri və şöhrətli Portuqaliya yazıçısı Joze Qomes Ferreyranın, sehrlı nağıllar aləminin ab-havasının ustalıqla canlandırılan parlaq *“Cəsur Joanın qəribə macərələri”* nağıl-romanı toplanmışdır. Bu nağıllar əsasında çəkilmiş kitabxanada nağıl otağında cizgi filmlərinin kiçikyaşlı oxucular üçün nümayişini təşkil edə bilərik. Əvvəlcə kitabxanaçı onlara nağıllar, onların müəllifi haqqında məlumat verir. Sonda sual – cavab da təşkil edə bilərik .

<https://drive.google.com/file/d/1BoO2wjqOHQwvIPYEFMxNzAe2bF50Dk4v/view>

https://drive.google.com/file/d/1ad6xKICRF0Izus0_UVZl_752wwYyAJMC/view

https://drive.google.com/file/d/1EhHMUPxfm_1EUh428pwOGkw6aaf5FMwx/view

<https://drive.google.com/file/d/1upxSodFN8RozGIRKgNJWfPWf7dRivpvn/view>

https://drive.google.com/file/d/1ZrdONj8vdKIW4Vi3jf8ABaaZzrxE_DVQ/view

Klassik uşaq romanları

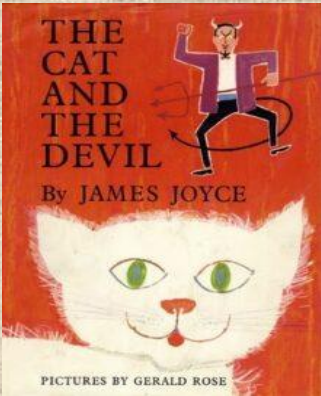
Ad bizi aşdırməsın. Elə klassiklər var ki, onlar hərdən öz uşaq pəncərələri ilə də dünyaya baxıblar. Onlar ətın fəlsəfi əsərlərlə yanaşı saflığın balı olan uşaq əsərlərini də ortaya qoyublar. Belə müəlliflərin kitablarının bir neçəsi ilə oxucuları tanış edə bilərik.

Ceyms Coys

Ceyms Coys XX əsrin ən təsirli, həm də ən ətın başa düşülən ədəbiyyatçılardanıdır. Amma kim deyər ki, “*Dublinlilər*”, “*Uliss*” kimi ağır əsərlərin müəllifi uşaqqlar üçün də oxlu kitablar yazıb. Yazıcının nəvəsinə yazıb göndərdiyi “*Şeytan və pişik*” adlı nağılı kitab kimi onun ölümündən sonra ap olunub.

Nağıl belə yaranır: Coys 1936-cı ilin 10 avqustunda nəvəsi Stivenə göndərdiyi məktubda, onun üçün balaca nağıl yazır. Bu məktub əvvəlcə Coysun məktubları kitabında ap olunub, 1964-cü ildən isə şəkilli nağıl kitabçası kimi ap olunmağa başlayıb. Nağılda şəhər merinin şeytanla bağladığı müqavilədən bəhs edilir; mer şeytandan bir körpü tikməyi xahiş edir, şeytan isə bunu bir şərtlə qəbul edir ki, körpüdən keçən ilk adamın ruhu ona veriləcək. Şeytan işini qurtaranda mer körpüdən bir pişik keçirir. Coysun “*Kopenhagen pişikləri*” adlı ikinci nağıl kitabı isə 2012-ci ildə yayımlanıb və şöhrət tapmışdır. Kitabxanada kiçikyaşlı

oxucularla oxu saatında nağılı dinlədikdən sonra isə uşaqqlara maraqlı olsun deyə nağıl ətrafında sual-cavab təşkil edə bilərik.

Ceyms Coys: Sənə bir neçə gün qabaq içi şirniyyatla dolu balaca pişik göndərmişəm, bəlkə də sən Bojansili pişiyin hekayəsini bilmirsən. Bojansi Luar ayının sahilində balaca, qədim şəhərdir. Luar Fransadakı ən uzun aydır. Eyni zamanda ox geniş aydır, ən azından Fransa üçün. Bojansidən keçən hissəsi o qədər enlidir ki, bir sahildən o biri sahilə keçmək istəsən, azı min addım atmalısən. Qədim vaxtlarda Bojansi əhalisi ayı qayıqla keçirdi, ünkü ayın üstündə körpü yox idi. Özləri körpü düzəldə bilmirdi, başqasına düzəltirmək üçün isə pulları yox idi. Belə olan halda nə etməliyidilər? Həmişə bütün qəzetləri izləyən bir şeytan onların acınacaqlı vəziyyətləri haqda məqaləni oxuyandan sonra geyinib-kecinib Bojansi şəhərinin meri müsyö Alfred Birnin yanına gəldi. Bu mer də gözəl geyinməyi xoşlayırdı. Qırmızı rəngli paltar geyinirdi və boynundan qalın qızıl zəncir asırdı, zənciri heç gecə dizlərini ağzına dayayıb yatanda da ıxarmırdı.

Şeytan merə qəzeti oxuduğunu və Bojansi əhalisi üçün körpü tikə biləcəyini dedi, beləcə Bojansi əhalisi istədiyi vaxt çayın üstündən keçə biləcəkdi. Dedi ki, indiyəcən tikilmiş bütün körpülərdən ən gözəlini bir gecəyə tikəcək. Mer ondan bu körpü üçün nə qədər pul istədiyini soruşdu. Pul lazım deyil, şeytan dedi, bircə onu istəyirəm ki, körpüdən birinci kim keçsə, onu mənə verəsiniz. Yaxşı, mer dedi.

- Gecə düşdü, Bojansi əhalisi uzanıb yatdı. Səhər açıldı və Bojansi əhalisi başını pəncərədən çıxarıb baxanda qışqırmağa başladılar: O, Luar! Nə gözəl körpüdür! Çünki onlar enli çayın üstündən salınmış, gözəl daş körpünü görmüşdülər.
- Hamı körpünün yanına qaçıb o biri tərəfə baxmağa başladı. O biri tərəfdə şeytan dayanıb körpüdən birinci kimin keçəcəyini gözləyirdi. Amma hamı şeytandan qorxurdu və heç kim körpünü keçməyə cəsarət etmirdi.
- Sonra boru səsləri eşidildi – bu, əhalinin susması üçün işarə idi – və qırmızı paltarlı, boynundan qalın qızıl zəncir asılmış mer Alfred Birn göründü. Onun bir əlində su dolu vedrə vardı, o biri qoltuğunda isə pişik tutmuşdu.
- Şeytan körpünün o biri tərəfindən meri görən kimi rəqs etməyi saxlayıb durbinini çıxardı. Camaat pıçılmağa başladı və pişik merin üzünə baxdı, çünki Bojansi şəhərində pişiklərin merə baxmasına icazə verilmişdi. Pişik merə baxmaqdan yorulandan sonra (çünki pişiklər də merə baxmaqdan yorula bilər) merin boynundakı qızıl zəncirlə oynamağa başladı.
- Mer körpünün yanına yaxınlaşanda kişilər nəfəsini tutdu, qadınlar ağzını yumdu. Mer pişiyi körpünün üstünə qoydu və bir göz qırpımında vedrədəki suyu pişiyin üstünə boşaltdı. Şeytanla su dolu vedrə arasında qalan pişik də bir göz qırpımında qərar verdi və qulaqlarını qısıb şeytanın yanına qaçdı. Şeytan şeytan qədər hislənmişdi.
- Messieurs les Balgentiens, şeytan körpüdən qışqırdı, vous n'etes pas de belles gens du tout! Vous n'etes que des chats! Və pişiyə dedi: Viens ici, mon petit chat! Tu as peur, mon pau petit chou-chat? Viens ici, le diable t'emporte! On va se chauffeur tous les deux.
- Və pişiklə bir yerdə çıxıb getdi.
- O vaxtdan bu şəhərin əhalisinə “les chats de Beaugency” deyirlər.
- Həmin körpü hələ də qalıb və uşaqlar üstündə qaçır, gəzir və oynayır.
- Ümid edirəm, bu hekayə xoşuna gələcək.

Sual-cavab:

☺ Bojansi harada yerləşir?

Fransada

☺ Şeytan hardan xəbərdar olur ki, Luar çayı sahillərindəki əhali çayı keçməkdən əziyyət çəkir?

Qəzetlərdən.

☺ Şeytan hansı şərtlə körpü tikməyi ona icazə verməsini istəmişdi?

Körpüdən ilk keçən adamı ona verməsi şərt ilə

☺ Şeytan Bojansi əhalisinə necə kömək etmək istəyirdi?

Körpü tikmək istəyirdi.

☺ Bojansi əhalisinə nə üçün çayı keçmək çətin idi?

Körpü yox idi

☺ Şeytan körpünü necə tikir?

Gecə körpünü hazır edir. Səhər Luar çayının sahillərində yaşayan əhali heyrətlə körpüyə yığılır.

☺ Sonda Şeytan niyə hirsələnir?

Körpüdən pişiyin keçməsinə görə.

☺ Körpüdən ilk pişiyin keçməsinə kim düşünür?

Şəhər meri

Ernest Heminquey

1951-ci ildə "Holiday" jurnalı Heminqueyın uşaqlar üçün yazdığı iki nağılı dərc edib: "Yaxşı şir" və "Vəfalı öküz". Birinci nağılda yaxşı makaron yeməyi xoşlayan, qanadlı bir şirdən bəhs edilir. Afrikaya səfər edən şir orada yaxşı qarşılanmır. Ancaq şir buna görə pis olmur, əksinə həmişə əhvalını yüksək tutmağa çalışır. Afrikadan ayrılıanda həтта bir əlvida da deyir: "Adios"(Əlvida!). bu kəlməni şir çox təmiz ispan ləhcəsi ilə deyir, çünki o mədəni aslan idi". "Vəfalı öküz" nağılı isə dava etməkdənsə, gül-çiçək iyləməyi sevən öküzdən bəhs edir.

Umberto Eko - Filosof və yazıçı Umberto Ekonun uşaqlar üçün üç kitabı var: "Üç kosmonavt", "Bomba və General", "Qnunun cırtanları". Kicikyaşlılar üçün nəzərdə tutulmuş hər üç kitabda siyasi mesajlar var. Məsələn, "Üç kosmonavt"- da tolerantlıq və plüralizm mövzusu işlənilib. "Bomba və General"da isə mövzu sülh siyasətidir. "Qnunun cırtanları"nda isə diqqət ətraf mühitin qorunmasına yönəlib.

Bəs uşaqlara dünya ədəbiyyatından hansı nümunələri məsləhət edə bilərik? Uşaqlar hansı kitabları oxuya bilərlər?

Uşaqların həsrətlə gözlədiyi yay tətili günlərində kimi tətillər üçün planlar cızır, kimi kəndə getmək arzusuyla intizar çəkir, kimi də yay uzununu oxuyacağı kitabların sıyahısını tutur. Yay tətlini məhz doyunca kitab oxumaq həvəsiylə keçirməyi gözləyən uşaqlar üçün dünya ədəbiyyatından maraqlı müəlliflərin əsərlərini təbliğ etmək məqsədilə bu vəsaiti oxucularımıza təqdim edirik.

Uşaq beyni daha təmiz, daha həssas, daha saf olduğundan balacalar böyüklərin dünyasına tez çatmağa can atırlar. Seçdikləri ədəbiyyatı mütaliə etməklə belə uşaqlar kitablardan, müəlliflərin əsərlərindən qidalanırlar. Xəyal dünyası zəngin olan uşaqlar

üçün əlinə keçmiş zərərli bilginin oxuduğu kitablardan almaq onlar üçün heçdə yaxşı deyil. Bəzən şüurun alt qatına hopan qaranlıq bilgiler, xatirələr insanı bir ömür boyu izləyir, onun həyatını zəhərə döndərir. Odur ki, haqlı sual yaranır: uşaq, yeniyetmə kitab seçərkən nələrə diqqət yetirməlidir? Öncədən onlar üçün oxunmalı kitabların siyahısı tərtib edilməlidir. Müəllimləri ilə yanaşı bu işdə valideyinlər, kitabxanaçılar onlara kömək etməlidirlər. Bu sırada uşaqlara saf duyğular, dostluq, qəhrəmanlıq, səmimiyyət təlqin edən çoxlu şeir, nəsr örnəkləri yer alan hansı kitabları məsləhət verə bilərik? Söhbət hansı kitablardan gedir? Uşaqların yay tətildə dünya ədəbiyyatına səyahət etmələri üçün onlara hansı nümunələri tövsiyə edə bilərik? Bunun üçün tərtib etdiyimiz siyahıda yer alan əsərlər məktəblilər üçün həm təklif, həm tövsiyə xarakterlidir. Azərbaycan ədəbiyyatı nümunələrindən olan Azərbaycan nağılları, Azərbaycan dastanları, Abdulla Şaiqin “Tülkü həccə gedir”, Abbas Səhhətin şeirləri və tərcümələri, Mirzə Ələkbər Sabirin uşaq şeirləri Süleyman Sani Axundovun. “Qorxulu nağıllar”ı Səməd Behrəngi. “Balaca qara balıq”, Dünya ədəbiyyatından şairimiz Abbas Səhhətin çevirməsində “İvan Krilovun şeirləri”, Lev Tolstoyun uşaq hekayələri, Hans Xristian Andersen. “Kralın təzə libası”, Qrimm qardaşları - nın “Bremen musiqiçiləri” və b. əsərləri kiçikyaşlı uşaqlar üçün daha maraqlı olar.

On yaşdan yuxarı uşaqlar üçün isə Mark Tven. “Şahzadə və dilənçi”, “Tom Soyverin macəraları” Aleksandr Dümanın “Üç müşketyor”, Mayn Rid-in “Başsız atlı”, Robert Lüs Stivenson “Dəfinələr adası”, Antuan de Sent-Ekzüperinin “Balaca şahzadə”, Əziz Nesinin “İndiki uşaqlar möcüzədirlər”, Nodar Dumbadze “Mən, nənəm, İliko və İllarion”, Aleksandr Puşkinin “Balıqçı və balıq nağılı”, Ceyms Fenimor Kuperin “Sonuncu mogikan”, “Ləpirçi”, Harriyet Biçer-Stou-nun “Tom dayının daxması”, Astrid Lindqrenin “Damda yaşayan Karlson”, Conatan Sviftin “Qulliverin səyahəti”, Jül Vernin “Kapitan Qrantın uşaqları”, Valter Skottun “Kventin Dorvard”, Artur Konan Doylun “Baskervillərin iti”, Aqata Kristinin “On zənci balası”, Migel de Servantesin “Don Kixot”, Fransua Rablenin “Qarqantua və Pantaqrue”, Nikolay Qoqolun “Dikanka yaxınlığında xutor axşamları”, Daniel Defonun “Robinzon Kruzo” və s. əsərlərini tövsiyə edə bilərik.

Kitabxanaya yeni daxil olmuş ədəbiyyatın sərgisi, maraqlı təqdimatının edilməsi oxucular üçün daha maraqlı tədbirlərdəndir. Yeni daxil olan ədəbiyyatı tanımaq oxucuları əsərlə yaxından tanış olmağa cəlb edəcəkdir. Qüdrətli tərbiyə vasitəsi olan uşaq ədəbiyyatının əsas qayəsi uşaqlara ünvanlanması olmasındadır. Təsadüfi deyil ki, uşaq ədəbiyyatı nümunələri yaradan şair və yazıçıların əksəriyyəti tərəqqipərvər ziyalı, müəllim, məktəblə bağlı şəxslər olmuşlar.

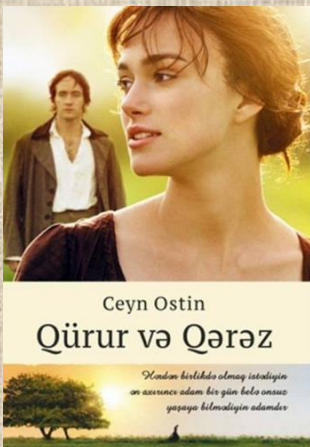
Deyirlər, ki, bəzi kitabların yaşı yoxdur”. Lakin, bir şeyi də unutmayaq ki, dünyagörüşünün və həyata baxış şəklimizin formalaşmasında mütləq yaşımız xeyli rol oynayır. Elə kitablar var ki, yeniyetmə və gənclik çağında oxunması daha gözəl nəticələrə səbəb ola bilər. Bu baxımdan sizə dünya ədəbiyyatından otuz yaşadək mütləq oxumalı olduğumuz kitablar var ki onların adlarını oxuculara buklet, əlfəcin şəklində təqdim edə bilərik. Bu vasitə ilə oxucular mütləq zamanı istifadə etdikləri əlfəcinlərlə bu kitablarla, müəlliflərlə tanış ola bilərlər.

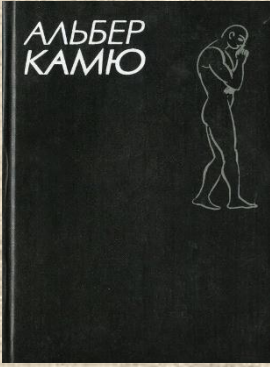
Bu kitablardan “Cinayət və cəza” romanıdır ki, romanı rus milli, mədəni, ictimai tarixinin mürəkkəb dövrlərindən birini əks etdirir. Hansıki, bu dövrdə Rusiya təhkimçilik hüququndan təzəcə azad olmuş və hələ özünün gələcək inkişaf yollarını dəqiq müəyyənləşdirməmişdi. Bundan sonra Rusiya görəsən hansı yolla gedəcəkdi? O, Avropa kapitalist inkişaf yolunu seçəcək, yoxsa öz milli ənənələrinə əsaslanaraq yeni, Avropa xalqlarından fərqli bir yolla gedəcəkdi? Bu sualların dəqiq və birmənalı cavabı bu dövrdə

yox idi və 60-cı illər rus ədəbiyyatı bu məsələ haqqında dərinlən düşündü. Rus ədəbiyyatı nümayəndələri olan Dostoyevski Çernışevskidən fərqli olaraq Rusiyanın gələcək nicatını inqilabda və ədalətli sosial quruluşda, yəni sosializmdə deyil, xalqın, millətin rus pravoslav dininə tapınaraq mənəvi kamilləşmə yolunu seçməsində görürdü. O dövr üçün Çernışevskinin fikirləri daha aktual, daha real görünürdü. Çünki, Rusiya nəhayət ki, müəyyən müddətdən sonar sosializm deyilən məqsədə nail olmuşdur. Lakin bu dövrdə geniş tarixi kontekstdə Dostoyevski fikirləri həqiqətə daha yaxın hesab edilirdi. Çünki onlar rus milli ruhunun, milli xarakterinin, milli mədəniyyətinin əsaslarını və dərin təmayüllərini daha dürüst ifadə edirdi. Bugünkü nöqteyi-nəzərindən diqqət yetiriləndə isə sonralar elə Dostoyevskinin fikirlərinin özünü doğrulduğunu görürük.

Ceyn Ostin – “Qürur və qərəz”

Bu günə qədər “İngilis ədəbiyyatının birinci xanımı” kimi tanınan Ceyn Ostinin “Qürur və qərəz” romanı yetərincə maraqlı və son dərəcə həyatı əsərdir. Ən başlıcası isə odur ki, yazıçı bütün başqa qələm sahiblərindən fərqli olaraq oxucusunun psixi-emosional dünyasına təcavüz edib, onun hiss və duyğularıyla oynamır. Hadisələr romantik, sakit bir axarda cərəyan edir. Ağıl, qüruru, bitkin xarakteriylə hamıda rəğbət oyadan qəhrəman Miss Bennet isə gənc qızlara ən yaxşı nümunə ola bilər.

Alber Kamyu – “Yad”

Kamyu deyincə, ədəbiyyat sahəsində ilk ağlagələn, onun 1942-ci ildə nəşr olunmuş “Yad” əsəridir. Mövzusu çox sadədir. Əhvalatdakı hər şey çox qısa bir zamanda baş verir. Əlcəzairdə, təsadüf nəticəsində, bir Ərəbi öldürən orta təbəqədən olan bir fransız, özünü addım-addım ölümə aparan müddəti laqeyd şəkildə izləyir. Roman boyu başqalarının adı xatırlandığı halda əsərin qəhrəmanının adını belə öyrənə bilmirik burada Kafkanı xatırlamaq

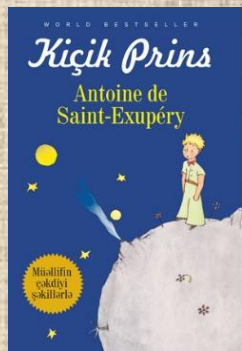
yerinə düşər. Romanın qəhrəmanı həyata və öz fəaliyyətinə yadlaşmış. Ancaq bu yadlaşmanın Kamyu üçün Marksist yadlaşma təlimi ilə əlaqəsi olmadığını vurğulamaq lazımdır. Buradakı yadlaşma Kamyunun məşhur “absurd” fəlsəfəsindən doğur. Qəhrəmanın dediyi “hər kəs bilir ki, həyat yaşamaq zəhmətinə dəyməyən bir şeydir, əslində 30, ya da 70 yaşında ölməyin fərqli olmadığını mən də bilirdim, çünki hər iki halda çox təbii olaraq başqaları yenə yaşayacaqlar və bu minillərlə davam edəcək. İnsan madam ki öləcək, bunun necə və nə zaman olacağına əhəmiyyəti yoxdur”, - sözləri, müasir nihilizmin absurd anlayışı əsasında araşdırılmasıdır.

Con Steynbek – “Qəzəb salxımları”

XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatında geniş şöhrət tapan və adı tezliklə dünyanın bir çox ölkələrinə yayılan Con Steynbekin “Qəzəb salxımları” romanı ilk dəfə 1939-cu ildə çap olunub və “Bədii kitab” nominasiyası üzrə Pulitser mükafatına layiq görülüb. Roman ABŞ-da kollec və məktəblərin dərslər proqramlarına daxil edilib. Romandakı hadisələr böyük depressiya dövründə baş verir. İcarədar-fermer olan Codu ailəsi

iqtisadi çətinliklərə görə doğma ev-əşiyini tərk etmək məcburiyyətində qalaraq, səadət tapmaq ümidi ilə bir çox ailələrə qoşulub Kaliforniyaya üz tutur. Ailənin başına gələn hadisələri qisas və qəzəb hissi ilə təqdim edən, sevgi və nifrət motivlərini böyük ustalıqla verən müəllif oxucunu hadisələrin seyrinə salır. Roman oxucuların mütaliə etməsi üçün dəyərli töhfədir.

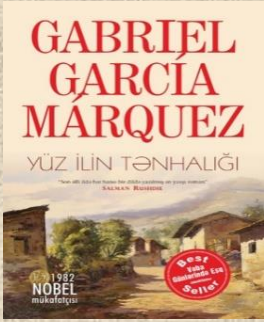

Antuan de Sent-Ekzüperi. - “Kiçik prins”

Öz qısa ömründə iki həyat təyyarəçi həyatı, bir də yazıçı ömrü yaşayan Antuan de Sent-Ekzüperinin bu iki tərəfini bir-birindən ayırmaq olmaz. Çünki yazıçı Ekzüperinin azsaylı əsərləri təyyarəçi Ekzüperinin təcrübəsi, dünyagörüşü, hiss-həyəcanı hesabına yaranmışdır. Yazıçının şah əsəri sayılan “Kiçik Prins” povestində belə ədəbiyyat örnəklərindəndir ki, həm uşaqlar, həm də böyüklər

tərəfindən maraqla oxunur. Oxucular üçün çox maraqlı olan təyyarəçi təxəyyülünün bəhrəsi olan bu əsəri kitabxanada müxtəlif tədbirlərdə təbliğ edə bilərik. Kiçik Şahzadə

audio yazılar, radio pyesləri, canlı səhnə, film, televiziya, balet və opera da daxil olmaqla çoxsaylı sənət və media formalarına uyğunlaşdırılıb balacaların ixtiyarına verilmişdir. Bu filmlərin oxu zalında proyektorda nümayişini təşkil edə bilərik. “Balaca şahzadə” Arunas Zebrunasın 1966-cı ildə ekranlaşdırılan eyniadlı tammetrajlı filmi idi.

Qabriel Markes – “Yüz ilin tənhalığı”

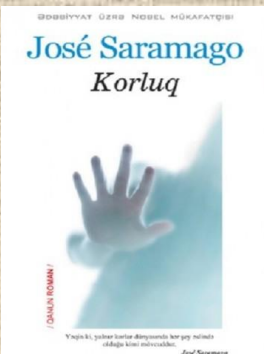
“Yüz ilin tənhalığı” romanında Buendia nəslinin yaranması, yüksəlişi, qürubu və məhvi əks etdirilmişdir. Bu nəslin tarixi – hər bir Buendia üzvünün taleyində bu və ya digər şəkildə təzahür edən tənhalıq hekayətidir. Tənhalıq, ailə üzvlərinin bir-birindən aralı düşməsi, onların bir-birini anlaya bilməmələri romanda, həqiqətən, mifik xarakter daşıyır. Buendia ailəsinin bir neçə nəslinin

tarixçəsinin özü və bununla yanaşı onun xarakterik xüsusiyyətləri – incestə meyil və onun lənətlənməsi, qəhrəmanların talelərinin qabaqcadan müəyyən aydın şəkildə verilmişdir. Romanda o, Makondonun və bütün Buendia üzvlərinin həlakına bir neçə dəqiqə qalmış bu nəslin sanskrit dilində yazılmış tarixçəsinə açmış qaraçı Melkiades surətində təcəssüm edir. Eyni zamanda, romanda mif parodiyası da var. Qəsdən yaratdığı mifoloji qurmalarda, nəql etmənin adiliyində təzahür edən, hərdən cəfəng və aşkar fantastik hadisələrdən danışan müəllifin xüsusi kinayəli gülüşü parodiya vasitəsidir. Latın amerikan nəsrinin mifyaradıcı “möcüzənin reallığı”, “magik realizm” romanda Amerikanın təkrarsız simasının yaradılmasının vacib vasitəsi və eyni zamanda özünə bir parodiya kimi çıxış edir.

Con Steynbek – “Siçanlar və adamlar”

“Siçanlar və adamlar” povestindəki obrazlar – bir parça torpaq həsrəti ilə yaşayan, bu həsrətlə də ömrünü başa vuran kəslər, yazıçının çox yaxından tanıdığı, dərdlərinə şərik olduğu insanlardır. Sonradan, dünyada böyük şöhrət qazanmasına baxmayaraq, elə bil Con Steynbek bu povestdə heç vaxt ondan ayrı düşməyən öz duyğularını, onun həyatının unudulmaz bir parçası saydığı həmin günləri yazırdı.

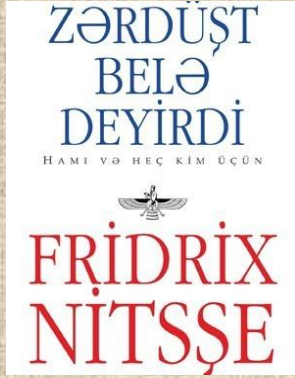

Jose Saramago – “Korluq”

Bu nəşr edildikdən sonra Avropada böyük ajiotaj yaratmışdır. Əsərin arxa fonunda çox böyük ictimai-siyasi-mədəni tənqid dayanır. Təkcə ədəbi yaradıcılığı ilə deyil, siyasi fəaliyyəti ilə də seçilən, həyatının sonuna qədər kommunizmə, sol ideyalara sadıq qalan portuqal yazıçısının bu romanı yeni dövrə, kapitalizmə və onun gətirdiyi naqisliklərə qarşı yazılmış ən möhtəşəm əsərlərdən

biri sayılır. Amma ədəbi əsəri təkcə hansısa ideologiyanın çərçivələrində şərh etmək

də düzgün olmazdı. Dahiyənə “Korluq” romanını oxuyan istənilən dünyagörüşə sahib oxucu orada özü üçün faydalı, öz dünyasının qaranlıq bucaqlarına işıq salan fikirlərlə qarşılaşacaq. Bu roman müasir ədəbiyyatın şedevrlərindən biri sayılır.

Fridrix Nitsşe “Zərdüşt belə deyirdi”

Fəlsəfi əsərlərdən oxuculara müaliəsinə müsbət təsir edəcək əsərlərdən biridə “Zərdüşt belə deyirdi” kitabıdır.

Bu əsər dünya fəlsəfi fikrinin zehinlərdə dərin iz buraxan on kitabından biri sayılır. Dahi mütəfəkkir Fridrix Nitsşenin qədim şərq müdriki Zərdüştün həyatına və düşüncələrinə həsr olunmuş əsəri həyat və qüdrətli zəka qəhrəmanları haqqında ən kədərli epopeyalardan biridir. Burada poetik əzəmət, dərin fikir, mənalı

rəmz, hər cür tiranlıq və saxtakarlığın amansız ifşası çox qəribə şəkildə bir-biri ilə çulğalanmışdır. Nitsşe özü bu əsər barədə belə yazır: “Bu ya poeziya, ya beşinci İncil, ya da nəşə hələ adı olmayan bir şeydir- bu, mənim əsərlərimin ən ciddi, ən uğurlusudur”. Kitabxanada bu kitabın müaliəsini oxuculara tövsiyə etmək məsləhətdir ona görə ki, burada saxtakarlıq ifşa edilir, qüdrətli zəkanın qalibiyyəti önə çıxır.

Heminquey – “Əcəl zəngi”

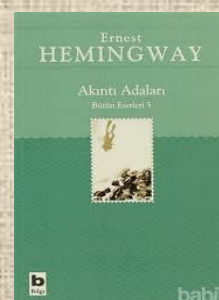
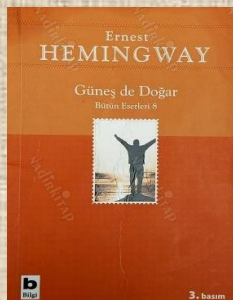
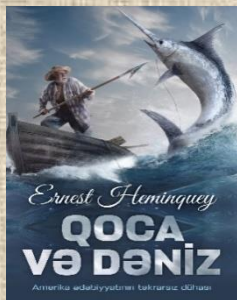
Oxucuların sevimli yazıçılarından biridə Amerikalı yazıçı Ernest Hemingwaydir. Onun romanları hər zaman bütün dünyanın diqqət mərkəzində olub. “Əcəl zəngi” İspan vətəndaş müharibəsi zamanı dağlarda mübarizə edən bir qrup partizandan bəhs edir.

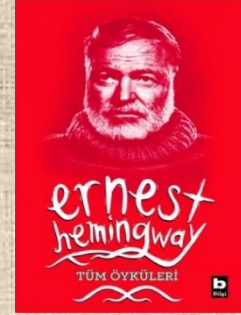
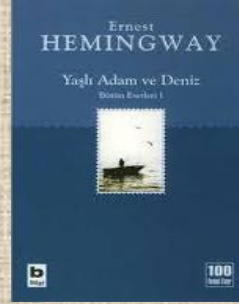
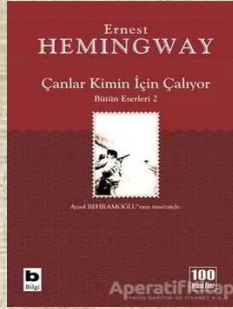
Əvvəllər kilsə zəngləri, toy, xaç suyuna salınma və dəfn mərasimlərilə yanaşı döyüşdə qalibiyyət kimi əhəmiyyətli hadisələri elan etmək üçün istifadə edildi. Əsərdə həmçinin, Heminqueyin öz həyatından müxtəlif elementlərə də rast gəlinir.

Oxuculara yazıçının yaradıcılığını təbliğ etmək üçün müəllifin kitablarından ibarət “Dahi yazıçı” adlı sərgi təşkil edə bilərik.

https://drive.google.com/file/d/1QmIZHBWyc9cC0Zn-YIaIbXmWo5Sw-0N_/view

https://drive.google.com/file/d/1wvexXPEqPwefdywnj8UsD_Cs_f_wOy1/view

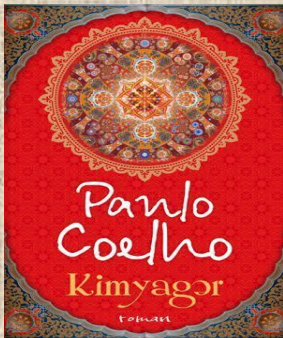

Viktor Hüqo “Səfillər”

Yalnız fransız ədəbiyyatının deyil, dünya ədəbiyyatının da ən görkəmli simalarından sayılan Viktor Hüqo özünün parlaq istedadının məhsulu olan əsərləri ilə bəşər bədii fikri tarixini zənginləşdirmişdir. XIX əsrin bu korifey sənətkarının yaradıcılığı ümumbəşər mənəvi sərvətləri xəzinəsində özünəməxsus yer tutur. Hüqo dühası, Hüqo irsi yer üzünün bütün xalqları üçün doğma və əzizdir. Hüqonun tükənməz yaradıcılıq aləmində “Səfillər” romanının xüsusi çəkisi var. Dahi rus yazıçısı Lev Tolstoyun

“fransız ədəbiyyatının ən yaxşı romanı” adlandırdığı bu ölməz əsər, demək olar, bütün dünya dillərinə tərcümə olunaraq müəllifinə əbədi şöhrət qazandırmışdır. Hamı üçün yazılmış “Səfillər” bu gün də qapıları döyür: “Açın, biz sizə gəlmişik” deyir. Ölməz ədibin sahilsiz kədərinin ayrılmaz parçası olan bu şah əsəri hər bir insana mənəvi cəhətdən zənginlik qazandıracaq qüdrətə sahib romandır. Əgər “Səfillər” olmasaydı, dünya ədəbiyyatı həqiqətən də bir xeyli yoxsul görünərdi.

Paulo Coelho – “Kimyagər”

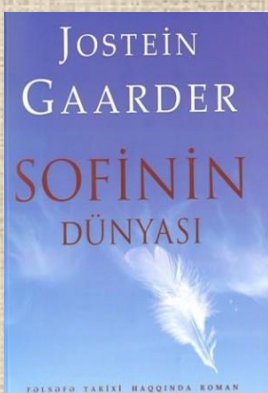
Kimyagər – Braziliya yazıçısı Paulo Koelhonun ən məşhur əsərlərindən biridir. O, dünyada milyonlarla insanın sevimli kitabıdır. Əsərdə Santyaqo adlı gəncin simasında insanın seçdiyi yol, heç bir çətinliyə baxmadan bu yolla getməyin yaranışın qayəsi olması əks olunub. Gənclər, arzulamaqdan qorxmurlar, onlar üçün hər şey əlçatan olur. Lakin zaman keçir, sirli bir gücün təlqini ilə

onlar arzularını həyata keçirə bilmirlər. “İnsanın yeganə həqiqi borcu – öz taleyinə, arzusuna qovuşmağa çalışmaqdır.” – bunu Coelho deyir. Bu əsər Artıq kulta çevrilən bu roman oxucusunun həyatını dəyişməyə qadir olan bir əsərdir.

Oxuculara “Kimyagər” kitabının simvolik olduğunu və bu baxımdan da uydurmaya bir kəlmə də yol verilməyən “Maqın gündəliyi”ndən fərqləndiyini əvvəlcədən deməyi özümə borc bilirəm. Ömrümün on bir ilini əlkimyanı öyrənməyə həsr etmişəm. Magiyada ilk addımını atan hər kəs üçün dəmiri qızıla çevirmək, yaxud Əbədi Həyat İksirini tapmaq çox cəzbedicidir. Allahın varlığını dərk və hiss etməyə qədər hər

şeyin nə vaxtsa həmişəlik olaraq bitəcəyi fikri mənim üçün dözülməz olduğundan, etiraf edirəm ki, iksir məndə çox güclü təəssürat yaratdı. Ona görə də yer üzündəki ömrümüzü illərlə uzada biləcək hansısa məhlulu yaratmağın mümkünlüyü haqqında eşitdikdən sonra özümü bu iksirin hazırlanmasına həsr etməyi qərara aldım.

Bu zaman yetmişinci illərin əvvəli, böyük sosial dəyişikliklər dövrü idi, hələ əlkimya sahəsində ciddi işlər yox idi. Mən bu kitabın qəhrəmanlarından biri kimi, qəpik-quruşumu xarici kitablar almağa, zamanımı isə – onların mürəkkəb simvolik dilini öyrənməyə xərclədim. Bu əsərin ssenarisi əsasında filmlər çəkilmiş, monoqrafiyalar yazılmışdır. Kitabın oxucularla müzakirəsini təşkil edə bilərik. Müzakirədə kitabla əvvəldən tanış olan oxucular iştirak edir onların əsər haqqında fikirləri müzakirə edilir.

Jostein Gaarder – “Sofinin dünyası”

Norveç yazıçısı Yustin Garderin bütün dünyada məşhur olan bu kitabı əsasən uşaqlara ünvanlansa da, yaşlılar üçün də maraqlı olacağı şübhəsizdir. Kitab fəlsəfə kimi ağır bir mövzudan bəhs elədiyi halda son dərəcə cəlbedicidir. Fəlsəfəylə maraqlanan, ən azı ümumi şəkildə fəlsəfə tarixini öyrənmək istəyənlər üçün bu kitabı qiymətsiz saymaq olar. Əsərin qəhrəmanı olan Sofi 15 yaşlı qız da naməlum və sirli filosofdan məktublar alır. Və bir gün sonunda onlar görüşürlər.

Görkəmli fransız şairi Şarll Perronun “ Şehirbaz qadın nağılı ” əsasən xeyirxah əməllərinin bədxah qüvvələr üzərində qələbəindən bəhs olunur. Bir növ “Göyçək Fatma ” nağılını xatırlayan bu nağılda şehirbaz qadın gözəl xasiyyətə malik qıza yaxşılıq, onun danışığını bilməyən bacısına isə pislik edir. Bu nağılın mütaliəsi gənc nəslə gözəl insani keyfiyyətlərin aşılmasına kömək edəcəkdir.

https://drive.google.com/file/d/1XyEVICRI6NG3ddVRuQBpbEOb355p_R0t/view

Duqlas Adams

Duqlas Adams – Böyük ingilis yazıçısı, dramaturqu, ssenaristi, bir çox yumoristik, fantastik əsərlərinin müəllifi Duqlas Noel Adams 11 mart 1952-ci ildə Böyük Britaniyanın Kembriç şəhərində anadan olmuşdur. O, Brentvudda məktəbə getmiş, daha sonra kollecdə oxumuşdur. 1974-cü ildə bakalavr, sonra magistr təhsili almışdır. Onun ixtisası ingilis ədəbiyyatı olmuşdur. 1982-ci ildə D. Adamsın kitabları ilk dəfə “Nyu York Tayms” qəzetində “Ən yaxşılarm yaxşısı” siyahısına daxil olmuşdur. O, belə böyük bir uğura ilk dəfə böyük ingilis

yazıçısı Yan Fleminqdən sonra nail olmuşdur. 1984-cü ildə D. Adamsın Con Loydla birlikdə “Lifin mənası” adlı kitabı çapdan çıxmış, böyük uğur qazanmış və buna görə də 1990-cı ildə kitabın ikinci hissəsi nəşr olunmuşdur. 1987-ci ildə D.Adams başqa janrlarda da öz qüvvəsini sınaşmışdır. O, mistik, dedektiv, yumor janrının qarışığı kimi “Dedektiv Dirk Centliyin agentliyi” kitabını 7 yazmışdır. Kitab elə də böyük nailiyyət qazanmasa da, 1988-ci ildə kitabın ikinci hissəsi “Uzun çay süfrəsi” adı ilə nəşr olunmuşdur. D.Adams 1990-cı ildə nəslə kəsilməkdə olan heyvanlar haqqında “Görmək üçün son şans” kitabını yazmışdır. D.Adams həmçinin bir çox kompüter oyunlarının müəllifi kimi tanınmışdır. D.Adams 11 may 2001-ci ildə ürək çatışmamazlığından 49 yaşında öz evində Santa-Barbarada vəfat etmişdir. Kitabxanaçı: Uşaqları Duqlas Noel Adamsın yaradıcılığı, əsərləri ilə yaxından tanış etmək məqsədilə kitabxanada yazıçının kitablarından ibarət sərgi təşkil olunur. Sərgidə yazıçı haqqında dövrü mətbuatda çıxan məqalələr də öz yerini alır.

Kitabxanada keçirilən maraqlı tədbirlərdən biri də əsərlərin ssenarisi əsasında hazırlanmış səhnəciklərdir. Yazıçı Conatan Sviftin əsərlərindən məşhur “Qulliverin səyahəti” əsərinin ssenarisi əsasında hazırlanmış səhnəcik kitabxananın nağıl otağında oxuculara təqdim oluna bilər. Həmçinin yazıçının bu əsəri əsasında oxucularla **bibliografik icmal** da təşkil etmək olar.

I iştirakçı: XVIII əsrin böyük ingilis yazıçısı Conatan Svift öz satirik romanı olan “*Qulliverin səyahəti*” ilə bütün dünyada şöhrət qazanmışdır. Bu qəzəbli və coşqun əsərində yazıçı öz zamanındakı burjuadvoryan İngiltərənin dövlət quruluşunu, ictimai qaydalarını və adətlərini amansız bir surətdə lağa qoymuş və qamçılamişdi. O, hakim siniflərin parazitliyini və varlıların riyakarlığını, amansızlığını, öz mənfəətlərini, güdmələrini, eqoizmini ifşa etmişdi.

II iştirakçı: Sviftin xəyal və icad qüdrəti, doğrudan da, tükənməzdir. Onun Qulliverinin başına nələr gəlmir! Ömrü boyu nə cür əngəllərlə qarşılaşmır! Amma hər bir vəziyyətdə istər gülünc, istərsə də acınacaqlı olsun, o, XVIII əsr orta hallı ingilis üçün tipik keyfiyyətlər olan mühakimə və soyuqqanlılığı heç bir zaman itirməmişdir.

Ancaq Qulliverin bəzən sakit və təmkinli danışışlarında məzəli yumor qığılımları parıldamış, bu zaman biz Sviftin özünün istehzalılığını eşitmişik; sanki o, macal tapıb, öz sadədil qəhrəmanının arxasından boylanmışdır. Hərdən isə, Svift öz qəzəbini saxlaya bilməyib, Qulliveri tamamilə yaddan çıxarmış və zəhərli kinayə, acı sarkazm silahını mükəmməl işlədən amansız bir hakimə çevrilmişdir. Müəllif öz romanını yazarkən, xalq nağıllarında cırtdanlarla nəhənglər barədə, axmaqlar və yalançılar haqda olan motiv və surətlərdən, eləcə də XVIII əsr İngiltərəsində çox geniş yayılmış olan həqiqi və uydurma səyahətnamələrdən istifadə etmişdir. Bütün bunlar Sviftin əsərini o dərəcədə maraqlı və əyləndirici etmişdir ki, satirik fəlsəfi roman-son dərəcə dərin mənalı və ciddi bir roman olan bu əsər, eyni zamanda ən şən, sevimli və geniş yayılmış bir uşaq kitabı olmuşdur.

III iştirakçı: Sviftin bütün başqa əsərləri kimi, bu kitab da imzasız nəşr edilmişdi. Hətta 1726-cı ildə romanın əlyazmasını “naməlum şəxsdən” almış olan nəşir özü də bunun müəllifinin kim olduğunu bilməmişdir. “Qulliver” oxucuları hər şeydən əvvəl öz qeyri-adi süjetlə, qəhrəmanın liliputlar və nəhənglər, laputalılar və quiqnqlar arasında olduğu zaman aldığı təəssüratın heyranverici dərəcədə dürüst düşünülmüş təsvirlərlə cəlb etmişdir. Bir çoxları “Qulliveri” əyləncəli, gülməli bir nağıl kimi başa düşüb, bu fantastik əhvalatda dərin bir məna olduğunu, İngiltərənin qaydaqanunlarının adət və siyasətinin amansız satira atəşinə tutulduğunu dərk etməmişlər. Sviftinin yaşının keçmiş olduğu bir vaxtda yaratdığı “Qulliverin səyahəti” yazığının həyatı haqda uzun illər boyu düşüncələrinin məhsuludur. Çox qəribə fantastika hələ romanın birinci səhifələrindən, Qulliverin gəmi batdıqdan sonra, altı düymə boyda xırdaca adamlara əsir düşməsi ilə başlanmışdır. Romanın birinci hissəsində, Qulliverin nəhənglər ölkəsindəki macəraları təsvir edildikdə, Svift İngiltərənin siyasi və ictimai həyatının daha ayrı-ayrı nöqsanlarını və hökmdarlarını deyil, bütünlüklə idarə sistemini və dövlət quruluşunu tənqid etmişdir. Qulliver özü indi miskin bir liliputa dönüb, bu nəhənglər aləmində bir çox əzab və əziyyətlər çəkmişdir.

II iştirakçı: “Səyahətin” ikinci hissəsində mərkəzi yeri, Qulliverin nəhənglər kralı ilə söhbəti tutur ki, burada Qulliver İngiltərənin qanun və adətlərindən ətraflı danışmışdı. Liliputların həyatı Qulliverə nə qədər miskin görünürdüsə, nəhənglər kralına da insanların həyatı o qədər miskin görünmüşdür. Bu ağıllı, məlumatlı padşahın dililə Svift dövlət və siyasi xadimlərin satqınlığını, mənfəətpərəstliyini ifşa etmiş; seçicilərin rəyini satın almaq və hər cür sui-istifadələr üçün geniş imkan verən ingilis seçki qanunlarını pisləmiş; onun fikrincə, nöqsanlı olan İngiltərənin parlament quruluşunu tənqid etmişdir ki, burada palata üzvləri azad seçki yolu ilə deyil, irsiyyət qaydası ilə təyin edilmişlər; məhkəmə süründürüçülüynü və hoqqabazlıqlarını, ölkə üçün ağır yük olan qanlı müharibələri, gənclərdə eqoist meyllər və pis adətlərin inkişafına geniş imkan verən tərbiyə, təlim üsullarını və sairəni qamçılamişdır.

I iştirakçı: Romanın üçüncü hissəsində Qulliverin cürbəcür uydurma ölkələrə-Laputaya, Balnibarbiyə, Laqqneqqə, Qlabbdobdribə, eləcə də Yaponiyaya səyahətini təsvir edən fəsillərdə də biz həmin fikirlərə daha kəskin bir şəkildə rast gəlirik. Qulliver Balnibarbidə olduğu zaman, yerli filosoflarla görüşmüşdür. Qulliver söyləmişdi: “Bədbəxtlər elə üsullar axtarır ki, onların vasitəsilə padşahları inandırsınlar, onlar da öz nədimlərini ağıllı, qabiliyyətli və xeyirxah adamların içərisindən seçsinlər, nazirləri ümumi rifahın qayğısına qalmağa öyrətsinlər, yalnız cəmiyyətə görkəmli xidmətlər göstərən adamları mükafatlandırınlar; padşahları inandırsınlar ki, onların həqiqi mənfəətləri ləyaqətli adamlara tapşırılmalıdır”. Svift bu xəyalpərəstlərin baş tuta bilməyəcək planlarını kinayəli bir surətdə saya-saya, sətirlərarası özünün insan həyatının və dövlətin qurulması barədə müsbət görüşlərini söyləmişdir. O istəyirdi ki, vətəndaşlar cəmiyyət qarşısında boclarını qorxu və zorla deyil, yüksək şüurluluq və öz yaxın adamlarına qarşı duyduqları məsuliyyət hissilə yerinə yetirsinlər. O, arzu edirdi ki, insanın ləyaqəti onun sərvəti və rütbəsilə deyil, ağılı və mənəvi keyfiyyətlərilə, öz fəaliyyəti sayəsində insanlara verdiyi həqiqi fayda ilə ölçülsün. Svift bütün kitab boyu mütləqiyyət və zorakılığın cürbəcür təzahürlərini ifşa edə-edə xəyalları növbə ilə Qulliverin qarşısından gəlib-keçən, Roma respublikası qəhrəmanları haqqında heyranlıqla danışmışdır. “Mən hər şeydən artıq zalım və cəllad hökmdarları tələf etmiş, azadlığı və məzlum xalqların tapdanmış hüququnu bərpa etmiş adamların simalarına baxmaqdan ləzzət alırdım”. Sviftin rəyinə görə, zəhmətkeş xalqnemətlər yaradan adamlar ən dərin hörmətə layiqdirlər: “Eyni tarlada bir sünbül və ya bir ot əvəzinə ikisini bitirməyi bacaran hər kəs insanlığa və öz vətəninə bütün siyasətçilərin bir yerdə etdiklərindən daha artıq xidmət etmiş olur”. Öz müasirlərindən yüksəkdə durmasına və onlardan uzağı görməsinə baxmayaraq, Svift dünyada hökm sürən şəri necə aradan qaldırmaq və ictimai adətləri necə yaxşılaşdırmaq sualına tam aydın bir cavab tapa bilməmişdir. Xalqın iztirab və bədbəxtliklərində və öz mənfəətlərini güdən hökmdarları, saray adamlarını və acgöz varlıları təqsirləndirmişdir. “Hər varlığının müqabilində mindən artı yoxsul var. Açıq-aşkar söyləmək olar ki, bizim xalqın çox böyük əksəriyyəti miskin həyat keçirir”. Svift Qulliverin dililə məsləhət görür ki: “padşahların və nazirlərin köməyi olmadan da keçinmək mümkün ikən, onlara etibar edilməməlidir”. Conatan Svift yalnız orta əsr alimlərinə, dvoryanlıq və ruhaniliyin tüfeyliliyinə, saray adamlarının padşahlar qarşısında pərəstişkarlığına, sxolastik saxta elmə istehza etməklə kifayətlənməyib, xalq üçün yeni istismar növləri və yeniməhrumiyyətlər, iztirablar və fəlakətlər gətirən burjua münasibətinə də istehza edirdi. Svifti xüsusən mənfəətpərəst adamların şərəfsizcəsinə qazanc güdmələri, müstəmləkə qarətlərinin, sənaye və ticarətin onlar üçün yaratdığı bütün imkanlardan pul çıxarmaq cəhdləri həddən çox qəzəbləndirmişdi.

II iştirakçı: Romanın dördüncü hissəsində qəhrəman xəyali quiqnmlar ölkəsinə düşmüşdür. Qulliverin atlar ölkəsində olmasını təsvir edərək, məyus olmuş və

yorulmuş Svift öz hazırcavablığına tam sərbəstlik vermiş, həmvətənlərinə sübut etməyə çalışırdı ki, onların həyatı qeyri-insani, çox pis, çox haqsız və amansız qurulmuşdur. Öz zamanındakı İngiltərənin bütün nöqsanlarını qorxmadan açıb göstərən, “qüdrətli azadlığın coşqun mübarizi”, aqlın, ədalətin tərəfdarı və parlaq satirik olan Conatan Svift qabaqcıl insanlıq üçün bu gün də əzizdir. Onun qəzəbli və coşqun kitabı, indi də milyonlarla oxucuların qəlbində xalqa zülm edənlərə, zorakılığa və şərə qarşı qəzəb hissi oyadır.

Maykl Bond

Maykl Bond - İngilis yazıçısı, ssenarist Maykl Bond 13 yanvar 1926-cı ildə Böyük Britaniyanın cənub-Şərqində, Nyuberidə, BerkŞir qəsəbəsində anadan olmuşdur. Ayı balası Paddington haqqında məşhur kitablar seriyasının müəllifi olan M.Bond 1945-ci ildə yazıçılığa başlayır. 1958-ci ildə artıq bir çox pyeslərin və hekayələrin müəllifi olan yazıçı Paddington haqqında ilk hekayəsini nəşr etdirir. BBC-də çalışan M.Bond 1965-ci ildə artıq balaca ayı

haqqında hekayələr seriyasını dərc etdirir. Bundan sonra radiodan işdən çıxan yazıçı özünü bütünlüklə yaradıcılığa həsr edir. Yazıçı 1997-ci ildə Britaniya imperiyası ordeni ilə təltif edilmişdir. Hal-hazırda Londonda yaşayır. 2007-ci ildə Redinq universitetinin ədəbiyyat üzrə doktoru seçilmişdir. Müəllifin yubileyi ilə əlaqədar uşaqlar üçün sərgi hazırlamaq, yaradıcılığında xüsusi yer tutan məşhur “Paddington ayı balası” nağılı əsasında çəkilmiş cizgi filmlərindən ibarət “Cizgi filmləri” həftəsi keçirmək məqsədəuyğundur.

Kitabxanalarda uşaqların mütaliəyə cəlbində cizgi filmlərinin nümayişində istifadə etmək üçün müəllifin “*Paddington ayı balası*” seriyalarının nəşr tarixlərini təqdim edirik:

1958 - A Bear Called Paddington / Padington adlı ayı balası

1959 - More about Paddington / Ayı balası Paddington. Yeni macərələr

1960 - Paddington Helps Out / Ayı balası Paddington köməyə tələsir

1961 - Paddington Abroad / Ayı balası Paddington xaricdə

1962 - Paddington at Large / Ayı balası Paddington gah burda, gah orda

1964 - Paddington Marches On / Ayı balası Paddington təslim olmur

1966 - Paddington at Work / Ayı balası Paddington işdə

1968 - Paddington Goes to Town / Ayı balası Paddington Londonun mərkəzində

1970 - Paddington Takes the Air / Ayı balası Paddington çıxış yolu axtarır

1974 - Paddington on Top / Ayı balası Paddington zirvədə

1979 - Paddington Takes the Test / Ayı balası Paddington

imtahan verir

2008 - Paddington Here and Now / Ayı balası Paddington indi

və burada

2012 - Paddington Races Ahead / Ayı balası Paddington

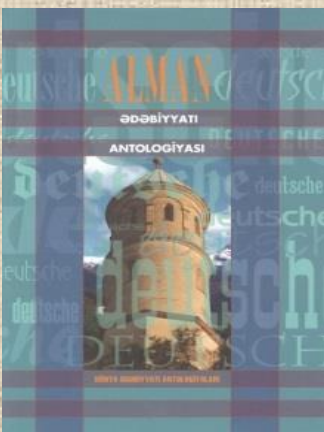
çempiondur.

Alman ədəbiyyatı

Zaman-zaman bəşər mədəniyyətinə neçə-neçə dühalar bəxş etmiş Alman ədəbiyyatı dövrümüzədək gəlib çatmış ən qədim yazılı abidələri ilə zəngindir. XVII əsrdə alman maarifçilik ideyalarının təsiri ilə, XVIII əsrin sonu, XIX əsrin əvvəllərində isə müntəzəm inkişaf edən alman ədəbiyyatı, Ernest Teoder Amadey Hofman, Yakob və Vilhelm Qrimm qardaşları, Fridrix Şiller, Teodor Ştorm və b. təkrarolunmaz yazıçıların əsərləri ilə də zəngindir.

Alman ədəbiyyatı ilə maraqlananların mütaliəsi üçün “Dünya ədəbiyyatı antalogiyaları” seriyasından “Alman ədəbiyyatı antalogiyası” kitabı gözəl bir vasitədir. Şərqi-Qərb nəşriyyatı tərəfindən 2009-cu ildə çap edilən bu kitaba Y. Höte, F. Şilleer, Teder Ştorm, Fridrix Volf, Volfqanq Borxert, Qrimm qardaşları və başqalarının əsərlərindən nümunələr daxil edilib. Yazıçı, bəstəkar və rəssam Teodor Amadey Hofman 24 yanvar 1776-cı ildə Şərqi Prussiyada kral advokatının ailəsində anadan olmuşdur. Onun musiqi və rəssamlığa həvəsi erkən yaşlarında, ədəbiyyata olan meyli isə yetkinlik yaşlarında aşkar olunmuşdur. 1800-ci ildə o, Köniqsberq Universitetinin hüquqşünaslıq fakültəsini bitirərək bir çox vəzifələrdə çalışmışdır. Hofmanın məşhur əsərlərindən “Qızıl 16 küpə nağılı”, “Şelkunçik və siçanlar padşahı”, “Sinnober ləqəbli Balaca Saxes”, “Çəlləkçi usta Martin və onun şagirdləri” dünya uşaq ədəbiyyatında layiqli yer tutmuş və bir çox dillərə tərcümə edilmişdir. Uşaqlara təmiz insani hissələrin aşılmasına həsr olunmuş Hofmanın “Şelkunçik və siçanlar padşahı” tamaşası uşaqlara şahzadə Mari kimi dostluğun qədrini bilməyi, sözübütöv və sədaqətli olmağı tövsiyə edir. Tamaşada nağılabənzər çoxlu hadisələr baş verir. Maraqlı nağıl qəhrəmanları ilə zəngin olan bu tamaşanın gözəl

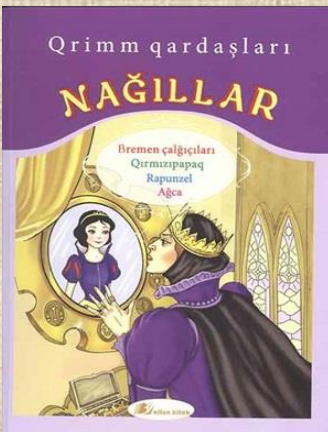

dekorasiyası, musiqi dramaturgiyası var. Uşaqlarla əsərin tamaşa-müzakirəsini keçirmək olar. Əvvəlcə tamaşaya baxılır, sonra isə aktyorla birgə tamaşanın müzakirəsi təşkil olunur. Müzakirə zamanı tamaşalardan şəkillər üzrə foto stendin qurulması da tədbirin maraqlı olmasına gətirib çıxarar. Nağıl ilk dəfə 1816-cı ildə nəşr edilmişdir. Bu kitabı tanımaq üçün kitabxanada uşaqlar üçün sərgilər keçirə bilərik. Tamaşadan bəhs edən maraqlı şəkillər əsasında əlfəcinlər hazırlayıb tədbirdə paylaşmaq olar.

Hofman yaradıcılığını təkcə Almaniyaya deyil, bütün Avropa, o cümlədən Rusiyada məşhur XIX əsr ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi Dostoyevski də yüksək qiymətləndirmişdir. Hofmanın yaradıcılığı ilə bağlı tədbirlərin təşkilində Dostoyevskinin bu fikrindən sərgidə istifadə etmək olar:

“Hofmanda böyük ideal var, bu idealda insanlığa aid olan gerçəklik, təmizlik və həqiqi gözəllik vardır”

F.Dostoyevski

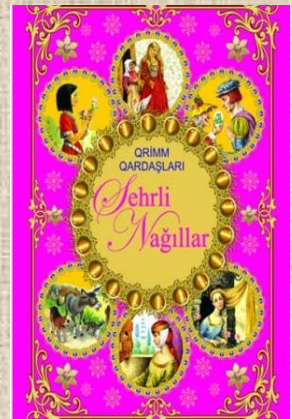

Alman ədəbiyyatının uşaqlar tərəfindən ən çox sevilən nümayəndələri sırasına Vilhelm və Yakob Qrimm qardaşlarıdır. Almaniyanın Hanau şəhərində məmur ailəsində dünyaya gələn qardaşlar hələ tələbəlik illərində alman və xarici ədəbiyyatın öyrənilməsinə maraq göstərmiş və çox keçmədən hər ikisi alman xalq mədəniyyətinin tədqiqatçıları və dilşünasları kimi tanınmağa başlamışlar. “*Qrimm qardaşlarının nağılları*” adı altında dərc olunan bir neçə məcmuələri ilə qısa müddət ərzində müəlliflər məşhur olmuşlar. Bəzi alimlər

Qrimm qardaşlarının nağıl yazmadıqlarını, sadəcə xalqın dilindən eşitdiklərini düzəldib nağıl etdiklərini iddia edirlər. Bu gün Qrimm qardaşlarının nağılları bir çox dünya dillərinə, o cümlədən

Azərbaycan dilinə də tərcümə edilmişdir. Bunlardan “*Bremen musiqiçiləri*”, “*Çəkməli pişik*”, “*Qırmızı papaq*”, “*Canavar və yeddi keçi*”, “*Varlı və yoxsul*” və s. nağıllarını kiçikdən-böyüyə kimi hər kəs bilir və sevə-sevə oxuyur. Qrimm qardaşları haqqında hazırlanan yubiley tədbirləri üçün “*Heç vaxt nağıl yazmayan nağılçılar*”, “*Alman filologiyasının əcdadları*” başlıqlı foto slaydlar, kitab sərgiləri, bukletlər

hazırlanması məqsədə uyğundur.

Kitabxanada əyani tədbirlərlə yanaşı onlayn tədbirlərdə oxucularda maraq doğurduğu üçün Qrimm qardaşlarını yaradıcılığını təbliğ etmək üçün virtual sərgilər də təşkil edə bilərik. Hazırlanmış onlayn nümunələr kitabxananın clb.az saytında yerləşdirə bilərik.

Aqni Barto

Moskva şəhərində baytar ailəsində anadan olmuş Aqniya Barto məktəbdə oxuyarkən aktrisa olmaq arzusunda olub. Lakin uşaq yaşlarından onun daha bir istedadı üzə çıxmış, şeir yazmağa başlamışdır. Aqniya ingilis əsilli tacir Riçard Bartonun nəvəsi olan ornitoloq və şair Pavel Barto ilə evlənmişdir. Yazdığı uşaq şeirlərindən bəziləri iki adla “Aqniya Barto və Pavel Barto” adı ilə nəşr olunmuşdur. 1925-ci ildə nəşr etdirdiyi ilk kitabları bunlardır: “Çinli balası Van Li” şeirini nəşriyyata təqdim edəndən sonra ədəbiyyatşünas A.V.Lunaçarski onun şeirləri ilə maraqlanmış və gənc şairəyə uşaqlar üçün yazdığı tövsiyə etmişdir. “Çinli oğlan Vanq-Li” və Kiçik Oğru Mişka. Daha sonra o , 1926-cı ildə “Birinci May” və 1928-ci ildə Korney Çukovskidən müsbət rəy alan “Qardaşlar” kitablarını nəşr etdirir. 1936-cı ildə “Oyuncaqlar” adlı yeniyetmələr üçün yumoristik kitabını çap etdirir.

Aqni Bartonun poetik xəzinəsi bütün zamanlara, bütün nəsillərə məxsus olduğundan daha sevimlidir.

Güldanda elə gül var,
Nə solur, nə saralır,
Həmişə təzə qalır,
Həmişə gözəl qalır.
Həm zərifdir, həm yüngül,
Kağızdandır həmin gül!

1928-ci ildə uşaqlar üçün yazdığı “Qardaşlar” adlı məşhur kitabı yenidən , Rusiyada və bir sıra xarici ölkələrdə çap olunaraq dəyərləndirilmişdir. Şairənin şeir yaradıcılığında olduqca qüvvətli olan yumoristik və satirik motivləri onun “Pinti qız”, “Ağlayan qız”, “Oyuncaqlar”, “Kobud ayı balası”, “Məni də başa düşün!..” və s.

şeyirlərinə görmək mümkündür. Çoxtərəfli istedadla malik Bartonun yaradıcılığını uşaqlara tanımaq məqsədilə kitabxanada bir sıra tədbirlər keçirmək olar. Onun “Kobud ayı balası” şeirinin əsasında kiçikyaşlı uşaqlarla şeir saatı, səhnəcik hazırlaya bilərik. Şeirdə ana ayının tənbel balasının necə qayğısına qalması, əzizləməsi önə çəkilir. Bu əzizləmə balanın tərbiyəsinin pisləşməsinə gətirib çıxardır. Amma çarəsiz qalan, balanın öhdəsindən gələ bilməyən ana ayı ata ayını işə qatmağa məcbur olur. Ata isə öz tədbirini belə görür:

Ata qəzəblənərək,
Bir-iki çəkdi ona.
Tez özünü araya
Atdı əzabkeş ana!...

Bu şeiri səsləşdirməyə nağıl otağında uşaqlara təqdim etmək olar. A.Barto XX əsrin 70-ci illərində Bakıda keçirilmiş “Ədəbiyyatların dostluğu - xalqların dostluğudur” adlı müşavirədə iştirak etmək üçün Azərbaycana gəlmiş və uşaqlarla maraqlı görüşlər keçirmişdir. Bir çox əsərləri dəfələrlə dilimizə tərcümə edilmiş və kütləvi tirajla çap olunmuşdur.

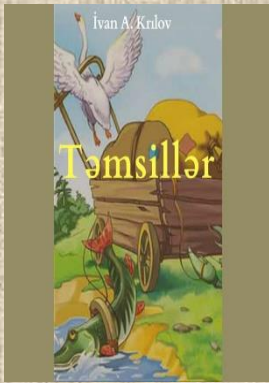
İvan Andreyeviç Krilov

Rus ədəbiyyatında və ümümlərdə dünya ədəbiyyatında özünəməxsusluğu və təkrarsızlığı ilə dərin iz buraxan, qələmi ilə ədəbiyyata böyük töhfələr bəxş edən ədiblərdən biri də İvan Andreyeviç Krilovdur. “Rus ədəbiyyatının təkrarsız dühası” başlıqlı bu bölmədə İvan Andreyeviç Krilovun həyat və yaradıcılığı haqqında məlumat verib onun əsərlərinin, uşaq təmsillərinin təbliğ edilməsindən danışıcağıq.

İvan Andreyeviç Krilov 2 fevral /13 fevral, 1768/69-cu ildə Moskvada anadan olmuş, 9 noyabr /21 noyabr, 1844 – cü ildə Sankt-Peterburqda vəfat etmişdir. Krilov Rus yazıçısı Krilov heyvanlar qiyafəsində müasir sosial tipləri satirikləşdirən məsum nağılların müəllifidir. Onun maraqlı danışıq deyiminə sahib olması rus klassik ədəbiyyatına realizm notu gətirmiş, işlətdiyi aforizmlərinin çoxu gündəlik rus nitqinin bir hissəsinə çevrilmişdir. Kasıb bir ailədə doğulan Krilovun təhsili az olduğundan doqquz yaşında kargüzar işləməyə başlamışdır. Buna baxmayaraq o, hələ yeniyetməlik illərindən sənətkar komediyalar və faciələr yazmağa başlamışdır. 1789-cu ildən sonra hökumət senzurası müdaxilə edənə qədər o, satirik jurnalist kimi də müəyyən uğur qazanmışdı . İlk nağıl kitabının nəşri 1809-cu ildə ona imperator ailəsinin himayədarlığını və faktiki olaraq rəsmi vəzifəni - Sankt-Peterburq xalq kitabxanasındakı vəzifəni - Krilovun 30 il saxlamasını qazandırmışdır. O, hamısı şeirlə yazılmış səkkiz əlavə nağıl kitabı nəşr etdirmiş və

çoxlu mükafatlar layiq görülmüşdür. Kitabxanada rus yazıçısı Krılova aid “*Təkrarsız təmsil ustadı*” adlanan başlıqla müxtəlif tədbirlər – yaradıcılıq həftəsi təşkil edə bilərik. Həftə ərzində videoçarx nümayişi ilə oxuculara məlumat verə bilərik, monitorda kitab sərgiləri nümayişini hazırlayıb, kitabxananın elektron - ünvanlarında yerləşdirə bilərik. Həyat yoluna nəzər salsaq bu məşhur şəxsiyyət fransız, italyan dilini bilməklə yanaşı, həm də skripkada gözəl ifa edə bilirmiş. Təhsilindəki boşluqlara və orfoqrafiya çətinliklərinə baxmayaraq, o, həm də əla ədəbiyyat müəllimi idi. 75 yaşında dünyadan köçən Krılovun ölüm səbəbi dəqiq bilinməmişdir. Bəzi mənbələrdə onun sətəlcəmdən, öldüyü qeyd olunmuşdur. Onun bəzi mövzuları Aeosop və La Fontaniodən götürülsə də, personajlar Krılovun əlində dəyişdirilib. Onun tülküləri və qarğaları, canavarları və qoyunları, istər müdrik, istərsə də axmaq, həmişə tanınan rus tipləri idi. Onun duzlu, bənzətmələri sağlam düşüncəni, zəhmətkeşliyi və ədalət sevgisini vurğulayır və onu geniş auditoriyaya çatan ilk rus yazıçılarından birinə çevirir. Şairin təmsilləri hələ onun sağlığında geniş yayılmış, insanların dilində əzbərə çevrilmişdi. O, insanların nöqsanlarına gah qəzəblə, acı-acı, gah da yumşaq, xəfif-xəfif gülürdü.

Böyük rus təmsilçisi İ.A.Krılovun təmsillərinin əsas xüsusiyyətlərindən biri onların tənqid və nəsihətdən ibarət olması burada gərgin əməyin, çalışqanlığın, düzlüyün, yaxşı əməllərin, mərdliyin həyatda ən vacib olduğu dönə-dönə aşılmasıdır. Bu təmsillərin təbliği kitabxanada gənc nəsli çalışqanlıq, düzlüyə, əməksevərliyə səsləyən tədbirlərin hazırlanmasında maraqlı vasitələrdir. Uşaq yazığımız Abbas Səhhətın tərcümə etdiyi Ağacların söhbəti təmsilini təqdim edə bilərik:

Səhnə dekorasiyalarla bəzədilir, iştirakçılar səhnəyə gəlir.

I iştirakçı şairin “Ağacların söhbəti” adlı təmsilini söyləyir.

Alma, palıd, şam ağacı hal ilə,
Eylədilər bəhs bu minval ilə:
Başladı tərifə palıd qamətin,
Öydü özün, zorbalığın, halətin.
-Yetməz olur-söylədi-dağlar mənə,
Layiq olur fəxr edə bağlar mənə.
Az qala başım yetişə göylərə,
Şax budağım kölgə salır hər yerə.
Əssə külək, qopsa da tufan yenə,
Əyməyə əsla gücü çatmaz mənə.
Canlıcadır, zorbacadır baldırım,
Sındıra bilməz məni heç ildırım!

Alma ağacı ona verdi cavab:
- Eyləmə tərif özünü, ey cənab!
Zorbadır hərçənd ki, qəddin sənin,
Yox mənə tay olmağa həddin sənin!
Səndə bitir bir neçə vecsiz qoza,
Ancaq o da qismət olur donquza.
Məndə vəli, yaxşı, gözəl alma var,
Rəngini hər kim görə heyran qalar.
Dadlı, lətafətli, məlahətlidir,
Saplağı incə, özü ləzzətlidir..

İkinci iştirakçı “Eşşək və bülbül” şeirini deməyə başlayır.

Nəqlidir bülbülü görüb eşşək,
Dedi: “Qəlbimdə vardır üqdəyi-şəkk.
Xalq edər sövtü, ləhcəni tərif,
İstərəm mən həm eyləyim tövsif.
Ey olan hüsnü-sövtdə məruf!
Eylə bu şəkk üqdəsin məkşuf.
Xalq əqvalı ta ola məlum,
Sıdqü kizbini mən edim məfhum.
Et bu dəm bir nəvayi-xoş avaz,
Qıl qəbul iltimasım, eyləmə naz.
Eşşəyin iltimasın ol bülbül,
Çün qəbul etdi, eylədi qülğül.
Guşini tutdu xər ki, çün nasus,
Özü həm durdu sakitü salus.
Eşidib sövt nəğməsinəni tamam,
Dedi: “Səd heyf, heyf, heyf müdam!
Gərçi aləm içindəsən məşhur,
Şöhrəti-kizbə olma sən məğrur!
Nəğmədə nəqs çox və leyk, əfsus!
Sənə təlim etməyibdi xorus.
Nə xoşavazdır, xorusi-səba,
Qəlbi şad eləyir qılanda səda!..”
Bülbülə sözləri edib təsir,
Dedi: “Xoşdur sənə həmişə nəfir!
Ləhni-sövtim edər cahana əsər,
Sənə təsir etmədi, ey xər?!”

Bülbül azürdə eylədi pərvaz,
Bu misal ilə çox olur pərdaz!
Ol kəsin halı matdır heyran,
Özü aqıl, mürəccəhi nadan!
Bizə xaliq ola müinü pənah,
Cahil hakim edəndə əmri-təbah!

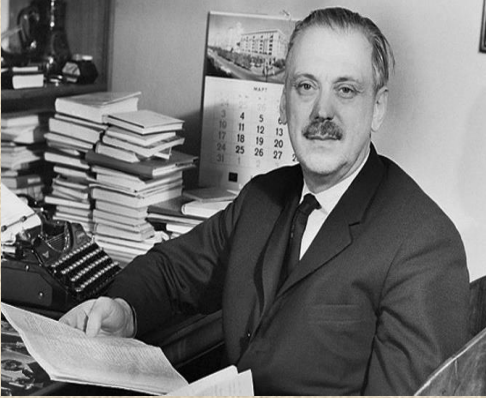
III iştirakçı “Aslan və ağcaqanad” şeirini söyləmək üçün səhnəyə yaxınlaşır.

Təhqir etmə zəifi, gücsüzə gülmə, utan!
Zəiflərin gücünü görmədirsə, qorx ondan!
O qədər də qürurla güvənmə qüvvətinə,
Eşitmişəm keçmişdə mən belə bir əfsanə:
Aslan nələr çəkməmiş kiçik Ağcaqanaddan,
Kin və nifrət göstərdi ona bir gün bir Aslan.
Ağcaqanad hirsələndi, dözmədi bu təhqirə,
Qüvvətini toplayıb hücum etdi o şirə.
Vızıldadı, çünki o boruçalı əsgərdir,
Düşməni çarpışmağa çağırırdı, bu hünərdir!
Aslan güldü, o isə möhkəm durdu sözündə,
Vızıldadı Aslanın qulağında, gözündə.
Füsrət seçdi, vermədi aman kinli düşmana.
Qartal kimi şığıdı o qudurğan aslana.
İynəsini batırıb sordu onun qanını,
Çırpındı quyruğıyla vursun boruçalı.
Ağcaqanad qorxmadı, yerini tez dəyişdi,
Qondu onun alınına, zəli kimi qan içdi.
Şir başını tərپəttdi, quyruğunu oynatdı,
Hər iynəsi Aslana kəskin ox kimi batdı.
Sancdı onun ağzını, qulağını, burnunu,
Nərildətdi Aslanı, qeyzə gətirdi onu.
Şir qıcadı dişini, acıqlı nərəsindən
Tirim-tirim titrədi orman, qaya, çöl, çəmən.
Bu nərədən heyvanlar qalxaraq tez ayağa,
Bir başqa dəhşət ilə başladılar qaçmağa.
Sanki, daşqın sel gəlir, ya sönməz bir yangın var,
Kiçik ağcaqanaddan qopdu bu fisqırıqlar.
Çox dartındı, çırpındı, qüvvətdən düşdü aslan,
Qucaqlayıb torpağı, sülh istədi düşmandan.
Boruçalı qəhrəman ona sülh etdi əta,
Axilles ikən dönüb Omir oldu o, hətta.

Vızıltı ilə uçdu, aslanı endim, deyə,
Bu zəfər nəğməsini yaydı bütün meşəyə

Kitabxanada “İvan Krılovun təmsilləri əsasında ” şeir müsabiqəsi təşkil edə bilərik. Müsabiqədə bir neçə oxucu təmsillərdən parçalar əzbərləyir. Onların ifasını dinlədikdən sonra da münşiflər qalibi təyin edir. Belə şeir müsabiqəsi məktəblilərin müəllifi və onun əsərlərini tanımağa kömək edər, onları mütaliyəyə həvəsləndirər.

Sergey Mixalkov

Sergey Mixalkov Rus uşaq ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrindəndir. Onun bütün şeir yaradıcılığı əməyə məhəbbət, Vətənə və təbiətə sevgi hissləri ilə zəngindir. Sergey Mixalkovun şeirləri dövrünün böyük mətbuatlarında çap olunmuşdur. O, yaradıcılığında təmsil janrına geniş yer vermişdir. “İki pişik”, “Bələyə düşən dovşan”, “Otyeyən qurd”, “Lalə və qızılgül”, “Rəssam fil”, “ Pişiklər və siçanlar” və s. maraqlı təmsillərin müəllifidir. Dramaturgiya sahəsində də qələmini sınayan müəllif Mark Tvenin “Şahzadə və dilənçi əsəri əsasında yazdığı “ Tom Kenti” pyesi ona uğur qazandırmışdır. “Konkilər”, “Xüsusi tapşırıq”, “Gülüş və göz yaşları”, “Ağıllı dovşan”, “Mən evə getmək istəyirəm”, “Özgə yol”, “Sombrero” pyesləri teatrların repertuarından düşməmişdir.

Uşaq ədəbiyyatına baxış:

Cəmiyyətin tərbiyəsində və insan baxışlarının formalaşmasında uşaq ədəbiyyatının rolu misilsizdir. Mütərəqqi xalqlar bu tərbiyə vasitəsinin rolunu nəzərə alaraq, estetik gözəlliyə, dolğun məzmunə və bədii təsir gücünə malik uşaq əsərlərinin yaranmasına xüsusi fikir vermiş, bu yolda öz xidmətlərini əsirgəməmişlər. Çünki uşaq Allahın bəxş övladına bəxş etdiyi nemətlər içərisində ən önəmlisi və əvəzsiz əmanətidir. Bu əmanəti qorumağa riayət isə onun doğulduğu gündən sonadək qazandığı və yaşadığı hər bir bilikləri nəzərə alaraq yetişdirməkdir. Bədii ədəbiyyatın bir qolu sayılan uşaq ədəbiyyatı möcüzəli dünyanın - uşaq aləminin sirrini-sehrini, min bir rəngini özündə yüksək sənətkarlıqla əks etdirmək qüdrətinə malikdir. Bu

ədəbiyyatın öyrənilməsi tarixi qədim olmasa da, onun rəngarəng poetik nümunələri bəşər insanının sözə qiymət verdiyi çağa təsadüf edir. Heç bir böyük sənətkar əlinə qələm alıb əsərini böyüklər, yaxud uşaqlar üçün yazacağını öncədən bilmir. Dünya ədəbiyyatı xəzinəsinə əvəzsiz incilər bəxş edən Nizami Gəncəvi, Sədi Şirazi, Şarl Perro, Jül Vern, Mark Tven, Fransua Rable, Antuan de Sent Ekzüperi, Conatan Svift, Aleksandr Puşkin, Nikolay Nekrasov, Daniel Defo və b. sözün, bədii ədəbiyyatın mahiyyəti, gücü ilə yanaşı, insanın uşaq yaşlarından mənəvi-əxlaqi dəyərlərə yiyələndiyini gözəl bilmiş və bütün dövrlər üçün müasir olan əsərlər yaratmışlar. Zaman keçdikcə bu əsərlər bütün xalqlar tərəfindən sevilmiş, əbədlilik qazanmışdır.

Uşaq ədəbiyyatı nümunələri yaradan şair və yazıçıların əksəriyyəti tərəqqipərvər ziyalı, müəllim, məktəblə bağlı şəxslər olduğundan Azərbaycan ədəbiyyatında maarifçiliyin təşəkkülü və inkişafı mərhələsi sayılan XIX əsrdə A.Bakıxanov, M.Ş.Vazeh, M.F.Axundzadə, S.Ə.Şirvani kimi ziyalılar tarixi hadisələrə münasibətlə yanaşı, uşaqların maariflənməsi, tərbiyəsi məsələlərinə də biganə qalmamış, istər bədii əsərlərində, istərsə də dərsliklərdə uşaqların milli ənənə, milli ruh, elmi dünyagörüşünə malik yetişdirilməsini vacib saymışlar. Məhz bu dövrdə - XIX əsrin

sonu XX əsrin əvvəllərində uşaq ədəbiyyatı özünün təşəkkül və coşqun tərəqqi mərhələsini yaşadığı bir dövrdə M.Mahmudbəyov, R.Əfəndiyev, S.M.Qənizadə, A.Şaiq, A.O.Çernyayevski, S.A.Vəlibəyovun dərsliklərində, “Dəbistan”, “Kəşkül”, “Rəhbər” qəzet və jurnallarında klassik irsimizdən bədii nümunələrlə yanaşı dünya ədəbiyyatı nümunələri, dövrün mütərəqqi ədiblərinin uşaq əsərlərində çap edilirdi. Geniş şəkildə olmasa da, “böyük” ədəbiyyatın içində uşaq ədəbiyyatı və bu ədəbiyyatın nəzəri məzmununu zənginləşdirən, onun elmi əsaslarını hazırlayıb dəyərli nümunələrini yaradan xarici və yerli yazıçıların həyat və yaradıcılığının orta və ali məktəblərdə tədrisinə başlanmışdır.

“Azərbaycan uşaq ədəbiyyatı” fənni XX əsrin 20-ci illərindən başlayaraq tədris edilsə də günümüzədək olan zaman kəsimində fənnin elmi-metodik keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması sahəsində çox işlər görülmüş - fənnin proqramı təkmilləşdirilmiş, dərsliklər, dərs vəsaitləri, metodik tövsiyələr yaranmışdır. Milli ədəbiyyatızla yanaşı dünya ədəbiyyatında inteqrasiya etmiş görkəmli yazıçılarımızdan olan və dünya ədəbiyyatının tanınmış nümayəndəsi Xaqani Şirvaninin humanizm dolu əsərləri Yaxın

və Orta Şərqlə xalqlarında böyük marağına səbəb olmuşdur. Zəngin ədəbi irsə malik şairin şahlara, xaqanlara meydan oxuyan ibrətamiz qəsidələri, fəlsəfi bədii nəsr, “Töhfətül-İraqeyn” poeması tədqiqat obyektini kimi filoloqlarla yanaşı, pedaqoqların da diqqətini həmişə cəlb etmişdir. Çünki, şairin yaradıcılığında konkret bədii nümunələrin seçimi ilə halal-haram, gözütöxlük, ağılın nadanlığı, ədalətin zülmə, işıqın zülmətə qalib gəldiyi hissələrinin tərənnümünü uşaq ədəbiyyatı üçün əsas xüsusiyyətlərdəndir. İstedadı, elmi özünə qul edən bir zamanın şairi olan Xaqaninin yaradıcılığında “Savalan dağının tərif”, “Şirvanın vəsfi” şeirlərində vətən gözəlliklərinin tərənnümü, mənşüm hekayələrində gözüaçıqlıq, düşüncəlilik kimi ideyalar və digər uşaq mütaliəsi nümunələri onun əsərlərini dünya ədəbiyyatına açıq etmişdir.

Bu gün uşaq ədəbiyyatının istər tədqiqinə, istərsə də tədrisinə böyük ehtiyac var. Hər bir xalqın, millətin, nəhayət, dünyanın gələcəyi olan uşağı onun öz oyunları, öz sözləri, öz fikri, öz hərəkətləri, öz düşüncəsi ilə öyrənmək və böyütmək lazımdır. İnanırıq ki, hazırladığımız bu tövsiyə xarakterli vəsait məktəb, lisey, kitabxanaçıların, MKS-nin işçilərinin uşaqların gələcəkdə dünya görüşlərinin, zövqlərinin formalaşması, biliklərinin genişlənməsində dünya uşaq ədəbiyyatı müəlliflərinin nümunələrində az rolu olmadığını çatdırmaqdır. Azərbaycan uşaq ədəbiyyatında maarifçiliyin təşəkkülü və inkişafı mərhələsi sayılan XIX əsrdə A.Bakıxanov, M.Ş.Vəzəh, M.F.Axundzadə, S.Ə.Şirvani kimi ziyalılar tarixi hadisələrə münasibətlə yanaşı, uşaqların maariflənməsi, tərbiyəsi məsələlərinə də biganə qalmamış, istər bədii əsərlərində, istərsə də dərsliklərdə uşaqların milli ənənə, milli ruh, elmi dünyagörüşünə malik yetişdirilməsini vacib saymışlar. Məhz bu dövrdə - XIX əsrin sonu XX əsrin əvvəllərində uşaq ədəbiyyatı özünün coşqun tərəqqi mərhələsini yaşamışdır. XX yüzilin əvvəllərində Azərbaycan uşaq ədəbiyyatında M.Mahmudbəyov, R.Əfəndiyev, S.M.Qənizadə, A.Şaiq, A.O.Çernyayevski, S.A.Vəlibəyovun dərsliklərində, “Dəbistan”, “Kəşkül”, “Rəhbər” qəzet və jurnallarında klassik irsimizdən bədii nümunələrlə yanaşı dünya ədəbiyyatı nümunələrindən tərcümələr, dövrün mütərəqqi ədiblərinin uşaq əsərləri yer almışdır. “Azərbaycan uşaq ədəbiyyatı” fənni XX əsrin 20-ci illərindən başlayaraq tədris edilir. Geniş şəkildə olmasa da, “böyük” ədəbiyyatın içində uşaq ədəbiyyatı və bu ədəbiyyatın nəzəri məzmununu zənginləşdirən, onun elmi əsaslarını hazırlayıb dəyərli nümunələrini yaradan yazıçıların həyat və yaradıcılığının orta və ali məktəblərdə tədrisinə başlanılmışdır. Günümüzədək olan zaman kəsində fənnin elmi-metodik keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması sahəsində çox işlər görülmüş, fənnin proqramı təkmilləşdirilmiş, dərsliklər, dərs vəsaitləri, metodik tövsiyələr yaranmışdır. Milli uşaq ədəbiyyatı yaratmaq uğrunda mübarizə aparan, onun dəyərli nümunələrini yaradan şair və yazıçıların yaradıcılığı, əsərləri auditoriyalarda təbliğ olunmuş, şüurlarda möhkəmləndirilmişdir.

Azərbaycan və dünya ədəbiyyatının tanınmış nümayəndəsi Xaqani Şirvaninin humanizm dolu əsərləri Yaxın və Orta Şərq xalqlarının böyük marağına səbəb olmuşdur. Zəngin ədəbi irsə malik şairin şahlara, xaqanlara meydan oxuyan ibrətamiz qəsidələri, fəlsəfi bədii nəsr, “Töhfətül-İraqeyn” poeması tədqiqat obyektini kimi filoloqlarla yanaşı, pedaqoqların da diqqətini həmişə cəlb etmişdir. Şairin yaradıcılığında halal-haram, gözütöxlük, aqlın nadanlığa, ədalətin zülmə, işığın zülmətə qalib gəldiyi

hisslərinin tərənnümünü dünyaya ədəbiyyatında oxunmasına səbəb olmuşdur. Hər bir xalqın, millətin, nəhayət, dünyanın gələcəyi olan uşağı onun öz oyunları, öz sözləri, öz fikri, öz hərəkətləri, öz düşüncəsi ilə öyrənmək və böyütmək lazımdır. “Qədim və orta əsrlər Azərbaycan ədəbiyyatında uşaq mütaliəsi nümunələri” vəsaitlə tanışlıq “Azərbaycan uşaq ədəbiyyatı” fənninin tədrisində tələbələrə yanaşı, ümumtəhsil məktəblərinin ədəbiyyat müəllimləri üçün də nəzərdə tutulmuşdur. İstər milli, istərsə də xarici ədəbiyyat dünya ədəbiyyatının tərkib hissəsidir. Əsas ədəbiyyat nümunələrinin mükəmməl olmasıdır. Mükəmməl nümunələrə həm Azərbaycan, həm də xarici ədəbiyyatda rast gəlirik. Ona görə də həm Azərbaycanın, həm də xarici ədəbiyyatın gözəl nümunələrini mütaliə etmək üçün oxuculara məsləhət görməliyik. Gələcək nəslin daha hərtərəfli, vətənpərvər, çalışqan, əməksevər, düşüncəli, zəhmətkeş, böyüməsi üçün ancaq Azərbaycan, ya da xarici ədəbiyyatı oxuyaq deyər ehtimal yoxdur. Bunun üçün Xarici ədəbiyyatın nümayəndələrinin əsərlərində öz yeri var.

Təkcə öz ədəbiyyatımızla, əlbəttə, kifayətlənmək lazım deyil. Dünyagörüşünün artırılması, dünyada baş verən ədəbi prosesləri izləmək, janr, düşüncə müxtəlifliyini görmək, əcnəbi mədəniyyəti öyrənmək üçün dünya ədəbiyyatından da yararlanmaq lazımdır. Milli ədəbiyyatı oxumadan xarici ədəbiyyata keçmək də doğru olmaz.

Ədəbiyyat siyahısı

100 sevimli nağıl : nağıl. VII kitab. - Bakı : Qələm, 2008. - 100 s.

Cəfərov N. Ədəbiyyatın müstəqilliyindən müstəqilliyin ədəbiyyatına. - Bakı : Elm və Təhsil, 2016. - 347 s.

Cəfərov T. Məktəblinin ədəbiyyat lüğəti. - Bakı : Ayna Mətbu Evi, 2007. - 220 s.

Əsgərli F. Dünya uşaq ədəbiyyatı : Dərs vəsaiti. - Bakı : ADPU, 2012. - 358 s.

Əsrarəngiz Misir nağılları : nağıllar. - Bakı : Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti yanında Tərcümə Mərkəzi, 2017. - 128 s.

Nağıl dünyası : Nağıl. - Bakı : Sabah, 2001. - 156 s. Norveç nağılları = Norske Eventyr. - Bakı : Adiloğlu, 2008. - 104 s.

Sevimli nağıllar. IV cild. - Bakı : Çarşıoğlu, 2008. - 64 s. Türk xalqları ədəbiyyatı (II) Beynəlxalq uşaq ədəbiyyatı konqresi. I kitab : Materiallar. - Bakı : Qafqaz Universiteti, 2008. - 610 s.

Volkov A. Zümrüd şəhərinin sehrbazı : Nağıl. - Bakı : Gənclik, 1993. - 120 s.

Xəlil Z. Uşaq ədəbiyyatı : Dərslik. - Yenidən işlənmiş nəşri. - Bakı : ADPU, 2011. - 498 s.

Xəlilqızı S (Basqallı). Bu dünyanın fidanları = Дети - сияние планеты. - Bakı : Elm və Təhsil, 2018. - 96 s.

Xoruz və padşah = Петух и падишах = A Rooster and a padishah : Nağıl. - Bakı : Letterpress, 2009. - 16 s.

Yağsayan B. 365 nağıl. - Bakı : Qələm Çingizoğlu MMC, 2015. - 220 s

Dünya uşaq ədəbiyyatı inciləri

Dünya uşaq ədəbiyyatı inciləri

(metodik vəsait)

**Komputer yıgımı
v  dizayn:**

Nərgiz Məcidova

**Ünvan: AZ-1022 Bakı şəh., S.Vurğun k ç.88;
E-mail: info@clb.az.**

İnternet ünvanı: www.clb.az